

WEEKLY PLANNER

פרשת השבוע במדבר דף השבוע מועד קטן ה' פרנס השבוע

Dedications available, email R' Zacharia Adler - info@dafaweek.org

ג) לימוד וחזרה (ד' פעמים) וחזרת מסכת תענית	ב) אליבא דהלכתא	א) עם מראי מקומות	פרנס היום Follow any track ←
☐ דף ה' עמוד א'	☐ דף ה' עמוד א' עם רש"י	☐ דף ה' עמוד א' עם רש"י ותוס'	יום ראשון
☐ דף ה' עמוד ב'	☐ דף ה' עמוד ב' עם רש"י <u>בענין צרכי רבים בחוה"מ</u> ע' שו"ע (או"ח תרמד' א') #1 ט"ז (שם) #2 מג"א (שם) #3	☐ חזרה דף ה' עמוד א' <u>בענין כשרבין צריכין להם (ה.)</u> ע' רש"י על הרי"ף (מו"ק ב. ד"ה שאין) #1 ריטב"א (מו"ק ה.) #2 מאירי (מו"ק ה.) #3 רא"ש (מו"ק פ"א) #4 רמב"ם (הל' יו"ט פ"ז הל' י') #5	יום שני לע"נ ....
☐ חזרה א' דף ה' עמוד א'	☐ <u>בהמשך הענין</u> ערוה"ש (שם) #4 ביאור הלכה (שם) #5 שו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן נב) #6 אור לציון (ח"ג הערות פכ"ד) #7	☐ דף ה' עמוד ב' עם רש"י ותוס' <u>בהמשך הענין</u> ע' השגת הראב"ד (הל' יו"ט פ"ז הל' י') #6 כס"מ (הל' יו"ט פ"ז הל' י') #7 לחם משנה (הל' יו"ט פ"ז הל' י') #8 הלכות עולם (הל' יו"ט פ"ז הל' י') #9	יום שלישי
☐ חזרה א' דף ה' עמוד ב'	☐ <u>בענין החיוב לקבר נפלים ר"ל</u> ע' הגהות מיימוניות (הל' מילה פ"א הל' טו') #8 שו"ע (סי' תקכו' י') #9 מגן אברהם (שם ס"ק כ) #10	☐ חזרה דף ה' עמוד ב' <u>בענין רמז לציון קברות</u> ע' רש"י (מו"ק ה. ד"ה דכתיב) ע"ש תוס' (בב"ב קמז. ד"ה מנין) #10 ריטב"א (מו"ק ה.) #11 רמב"ם (הל' טומאת מת פ"ח הל' ט') #12 ערוה"ש (בדה נז.) #13	יום רביעי
☐ חזרה ב' דף ה' עמוד א'	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' שו"ת נודע ביהודה (מה"ק או"ח טז') #11 שו"ת בנין ציון (סי' קיט) #12	☐ <u>בענין טומאת השדרה</u> ע' רש"י (מו"ק ה. ד"ה אבל) ע"ש רש"ש (מו"ק ה.) #14 פיה"מ (אהלות פ"ב מ"א) #15 מנחת חינוך (רסג' אות יא' ד"ה והנה) #16 מנחת שלמה (מו"ק ה.) #17	יום חמישי
☐ חזרה ב' דף ה' עמוד ב'	☐ <u>בענין החיוב להקים מצבה והקמת מצבה להרוגי השואה ר"ל</u> ע' אגרות משה (יו"ד ח"ג קנד' ג') #13 שו"ת להורות נתן (ח"י סי' פא') #14	☐ <u>בענין כל השם אורחותיו וכו' (ה.)</u> ע' רש"י (מו"ק ה.) ע"ש מאירי (מו"ק ה.) #18 חידושי אגדות (סוטה ה.) #19 שפת אמת (מו"ק ה.) #20	יום ששי
☐ חזרה ג' דף ה' מועד קטן ☐ חזרה דף ה' מגילה	☐ חזרה דף ה' מועד קטן ☐ חזרה דף ה' מגילה	☐ חזרה דף ה' מועד קטן ☐ חזרה דף ה' מגילה	שבת
☐ חזרה דפים ל"א מגילה ד' מועד קטן ☐ שיעורי עיון על הדף ☐ בחינה על הדף			הוספות

THE LEARNING OF MASECHES MOED KATAN HAS BEEN DEDICATED BY THE TALANSKY FAMILY

מועד קטן ה.-ה.:

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני ויום שלישי- בענין כשרבין צריכין להם (ה.)

מראה מקומות: רש"י על הרי"ף (מו"ק ב. ד"ה שאין), #1, ריטב"א (מו"ק ה.), #2, מאירי (מו"ק ה.), #3, רא"ש (מו"ק פ"א) #4, רמב"ם (הלי יו"ט פ"ז הלי י"ז) #5, השגת הראב"ד (הלי יו"ט פ"ז הלי י"ז) #6, כס"מ (הלי יו"ט פ"ז הלי י"ז) #7, לחם משנה (הלי יו"ט פ"ז הלי י"ז) #8, הלכות עולם (הלי יו"ט פ"ז הלי י"ז) #9.

תוכן הסוגיא: הריטב"א מדייק מרש"י על הרי"ף דפירוש "כשרבין צריכין להם" הוא שאין להם מים לשתות וע"ז הקשה דבמצב כזה אפילו דיחיד מותר כיון דהוי צורך אכילה ושתיה. והביא דעת התוס' דכוונת הגמ' שצריכין להם אחר המועד וגם ע"ז הקשה דז"א. אלא הביא פירוש הרמב"ן דכוונת הגמ' להרווחת הרבים. ועיין בהמאירי דמשמע כרש"י דכוונת רבים צריכין להם הוא עכשיו שלא כדעת הריטב"א. ועיין בהרא"ש שהביא בשם הראב"ד דאפילו במלאכת רבים יש לחלק בין מעשה אומן ומעשה הדיוט דמעשה אומן כמו חפירת בורות מותר רק בצורך המועד משא"כ מעשה הדיוט אי"צ דווקא לצורך המועד וכך פירש הגמ' של בני הרמך. וכן משמעות הרמב"ם עפ"י הכס"מ. וע' בהלחם משנה שהסביר את השגת הראב"ד על הרמב"ם שיש מח' אם צריך דהבור של רבים וגם צריכין להם או סגי באחד משני אלו. אכן ע' בהלכות עולם שמשביר דמח' ביניהם באופ"א אם צריך עתה מועד או אפילו אינם צריכין עכשיו.

בענין רמז לציון קברות- יום רביעי (ה.)

מראה מקומות: רש"י (מו"ק ה. ד"ה דכתיב) ע"ש, תוס' (בב"ב קמז. ד"ה מנין) #10, ריטב"א (מו"ק ה.) #11, רמב"ם (הלי טומאת מת פ"ח הלי ט"ז) #12, ערול"נ (נדה נז.) #13.

תוכן הסוגיא: רש"י מסביר דדין זה של ציון קברות הוא רק רמז וכע"ז בתוספות בב"ב דהוי רק מדרבנן והוכיח זה מגמ' נדה. אכן הריטב"א הביא י"א דהוי דאין ורק דחה שיטה זו. וע' הרמב"ם שמשביר דיש חיוב לציון אכן בריש הלי טומאת מת רק הביא מצוה אחת של "דין טומאת מת" ומשמע דמצוה זו אינו מדאורי'. וע' בערול"נ שדייק מגמ' שלנו דהוי דאין דהוא הלכה למשה מסיני שלא כדעת הוס'. ומדברי הרמב"ם אינו מוכח אם הוא הלל"מ או מדרבנן סתם.

בענין טומאת השדרה- יום חמישי (ה.)

מראה מקומות: רש"י (מו"ק ה. ד"ה אבל) ע"ש, רש"י (מו"ק ה.) #14, פיה"מ (אהלות פ"ב מ"א) #15, מנחת חינוך (רס"ג אות יא' ד"ה והנה) #16, מנחת שלמה (מו"ק ה.) #17.

תוכן הסוגיא: משמעות רש"י דהשדרה רק עצם אחד (ולכ"ר ר"ל דכל החוליות נחשבות כעצם אחד ולא רק חוליא אחד). אכן ע' בהרש"ש שהעיר שצריך הצלעות ג"כ וכן משמעות הפיה"מ דצריך צורת האדם. ועיין בהמנ"ח שחוקר שאלה זו אם צריך הצלעות אם לאו. ועי"ע במנחת שלמה שסיכס שאלה הנ"ל.

יום ששי- עניני אגדה- בענין כל השם אורחותיו וכו' (ה.)

מראה מקומות: רש"י (מו"ק ה.) ע"ש, מאירי (מו"ק ה.) #18, חידושי אגדות (סוטה ה.) #19, שפת אמת (מו"ק ה.) #20.

תוכן הסוגיא: יש מח' בין רש"י והמאירי אם פירוש "השם אורחותיו" ר"ל שמחשב הפסד מצוה כנגד שכרה או ר"ל שהולך בדרך הממוצעת. והמהר"ל מסביר הענין שחושב ושם קודם שיעשה מעשה והוא לכ' פירוש שלישי. ועיין בשפ"א שמביא מהלך רביעי דחושב אם עשיית מצוה עצמה יבא לידי הפסד ובוזה פירש המשך הגמ' בטוב טעם ודעת.

1. רש"י על הרי"ף (מו"ק ב. ד"ה שאין)

טוהרות שנה יעברו שם מפני טומאת חלה: ויוצאין. שלוחי צ"ד צמועד לעיין בשדות אס נזרעו כלאים (ב) עוקרים אותן: ג' שאם חיתה עמוקה טפה. שנתקלה ונתמללה עד שעמדה (ג) טפה או שאין זה אלא טפה שלא חפר זה אלא טפה מתקנין אותה ומעמידין אותה על ששה טפחים: הרמב"ם. שם הכפר: לחפשי. לנקות מחמת עפר ולנרות שגפלו זו קורו"ר בלע"ז: פחותא. כך שמה: למיברא נהרא טמימא. לנרות נהר שנטמם מחמת רוב עפר ולנרות שגפלו זו ומעבדין את המים מלקח: לאקדוחי. לשון מקדח (ג) כל נקב להרחיב כדי שיקלחו מימיו יפה וטירחא יתירא הוא: ומתקנין את קלקולי המים. כגון צורות שיחין ומערות המיוחדין לשמה אס נתקלקל מקורו מתקנין אותן כדי שיוצו מימיו ויש בהם טורח לתקן יותר מקלקולי אמה ולפי שהן לשתייה מותר לתקן: חוטטין. אס יש שם לרור או עפר בשולי הבור יכול ליתלט להעמיקה כדי שחמלה מקום החרין מים: חפירה לא. לחפור צור מחמלה בניחוחא: ל"ש. חטיטה אין חפירה לא: שאין רבים צריכין. שיש להם שאר מים לשמות מהו והא דקתני צרה"ר לאו משום דרבים צריכין להם אלא של רבים לשתייה: לקווי. דשפלי"ר כמו תשרש דרלזיי"ר ליתול קוליס מן הדרכים: רחובות. שישבים שם בני העיר: איסטרות. שזוקים לסורה אס נתקלקלו שיש בהן גומות מתקנין אותם צמועד: ולמוד. שמודד אמה על אמה צרום ג' אמות ואס המקום ארוך וקצר יכול הוא למוד לפי המדה הזאת כך שמעמי ובעיני נראה שחופר גומא בצמועד אמה על אמה צרום ג' אמות ועושה חרין קטן כדי שילכו המים לתוך הגומא [והו"ה מדידות]. דע"י שאיבת כלי א"א: מרגילין. מציאין מים מחוברין ולא שאובין: בל הדמים שנשפכו. בצאות רחובות שבאו עליהן אויבים ולא יכלו לצרות מהרה ונהרגו או שהזק אדם בהם שנתקל בצאות קוליס או שגפל לתוך אותן מימות ומת: מועלה עליהם. על צ"ד של אותה העיר: ויהי עליה. דכתיב לעיל ולא יספר דס נקי צפ"ר רואה וכתיב והיה עליון דמים שאס אינו עושה דין מעלה עליו הכתוב כאילו שופכו: וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון. יחזקאל היה מתנבא על העמיד לנח שיעשו ישראל ציונים על עננות הפגרים המושלכים בצרסא:

2. ריטב"א (מו"ק ה.)

כולם למלאת ממקום אחר³⁸⁴, אבל רבים צריכין להם צמועד ואפי' בדוחק כלו' שיהיו המים יותר קרובים להם אפי' חפירה מותר, ודכותא גבי יחיד שצריך להם היינו שיהיו קרובים בביתו ושאר צריך להם כי יש לו אפי' בקירוב עם הרבים אלא שהוא רוצה בהרוחה לעצמו, לשתות משל עצמו. דכותא גבי יחיד שא"צ להם חטיטה מי שרו והתניא בורות שיחין ומערות של יחיד כונסין לתוכן מים אבל לא חוטטין אותן. פי' והא ודאי ליכא לאוקמה לכל הפחות אלא כשאנו צריך להם וכ"ש אלו מוקמת לה בצריך להם דתקשי לך דשרית חטיטה אפי' בשאינו צריך, ומהדר ואלא מאי דמוקמת לה לברייתא דקא מותבת מינה כשיחיד צריך להם א"כ דכותא גבי רבים שצריכין להם חפירה מי אפור והשתא³⁸⁵ בורות שיחין ומערות של רבים חופרין אותם. ולכל הפחות לא סגי' דלא לאוקמה בשרבים צריכים להם ואת אסרת אפי' בשרבים צריכים להם ולית לו לאוקמוי חליותא מתני' בכדי, וכי תימא ואמאי

3. מאירי (מו"ק ה.)

חפירת בורות שיחין ומערות ושיפת סדקיהן בטיחת סיד³⁸⁶, אם הם של רבים וצריכין להם עכשו מותר לכתחלה. ואם לא היו צריכין להם עכשו אסור לחפור לכתחלה. אבל חוטטין אותן ומתקנין אותן. ואם הם של יחיד וצריך להם עכשו חוטט ומתקן³⁸⁷. אבל לא חופר. ואם אינו צריך להם עכשו אף חטיטתן אסורה לו. ומכל מקום הכנסת המים לתוכן הן על ידי הדרכת מי גשמים לחוכן. הן על ידי מילואם בכלים והבאתם לשם. מותרת³⁸⁸.

4. רא"ש (מו"ק פ"א)

גבי' ומתקנין את המקלקלות וכו' אמר ר' אבהו שאס היטה עמוקה טפה מעמידה על ששה טפחים אפי' שרא להו לזני צי הרמך לסחופי נהרא פי' שגפלו אבנים ועפר ומנעו מרוצתו ונטלוס להיות סוחף כבחילה רבי ירמיה שרא להו לזני ככותא למיכרא נהרא טמימא רב אשי שרא להו לזני מתא מחסיא לאקדוחי נהר צירס אמר כיון דרבים שמו מיניה כרבי רבים נינהו ותנא עושין כל כרבי רבים פי' הראב"ד ז"ל שהיה רחוק נהרו (ג) מצירס העיר והיה להם טורח לשאוב מן הנהר וקדוח את גדומו והביאו את המים דרך חרין אל העיר ואמר כיון דשמו רבים מיניה הי' לזני צירס מעט צרות ולא היו מספיקין להם אלא בדוחק ועתה ישמו מים רבים מן הנהר בהרוחה דכרבי רבים נינהו וכל אלו אע"פ שהיה טורח גדול ופרהסיא וכיון מלאכה צמועד אע"פ כ' המיר להם שרבי רבים אינם נגמרים אלא בשעת הבטלה ומשום דדמי לקדירה דבי שותפי ובשעה שהן צטילין ומתחברין כולן ועושין אס לא יעשה אז לא יעשה לעולם וגרסינן בירושלמי (פ"ק הלכה ג) הדיא דזני סכותא תפתחא מסותא פירוש מרחץ של עיר ששמה סכותא נפתחה ושרא להו מיעבדינה צמועד מן הדיא ומתקנין את קלקולי המים שצרה"ר צטריח וכיונו פי' צמיה כל כך המיר להן שהן כוונו מלאכתם צמועד והיה זו טורח גדול ולא כן מנין ובלבד שלא יכוין מלאכתו אמרין אז לא מתעבדא צמועד כדון לא מתעבדא עוד וכל אלו יראה שלא היה לצורך המועד ואפי' המיר להם מטעמא דפרשין דלורבי רבים לא יעשו לעולם אס לא צמועד וא"כ מאי שנה מחפירת בורות שיחין ומערות של רבים דעשה צורך המועד. הפס מפי שנה מלאכת אומן ואינו יכול לשנות בהו ואס ישנה יפקד בהו אבל כל אלו מעשה הדיוט הן. [והו] ההפך שיש צרבי רבים כי מעשה אומן צעין שיהא צורך המועד ואס צורך המועד הוא אע"פ שכוונו מלאכתן צמועד וטורח גדול הוא מותר והיינו חפירת הבורות שיחין ומערות וזני דסכותא בירושלמי אבל צמעה הדיוט לא צעין צורך המועד והיינו דומיא דחטיטת בורות שיחין ומערות שמוטר לרבים ואפילו אינם לצורך המועד וכן היו כל אלו המעשים שזני הרמך וזני דסכותא ונהר צירס אע"פ שלא היו לצורך המועד מעשה הדיוט הן כי החפירה הייא לא היטה"ו אומנות ואינה דומה לחפירת בורות שצריך לטוח יפה ולהחזיק מימיה ומטעם זה אסור חפירת בורות שיחין ומערות ליחיד ואפילו צריך להם צמועד לפי שמעשה אומן הם ולא החירו מעשה אומן אלא לצורך רבים אבל חטיטת בורות שיחין ומערות מעשה הדיוט הוא והחירו ליחיד שצריך לו צמועד ולרבים אפילו אין צריכין להם הראב"ד ז"ל:

5. רמב"ם (הל' יו"ט פ"ז הל' י')

ט כל מלאכות שהן לצורך המועד כשעושין אותן אומניהן עושין בצנעה. כיצד הציידים והטוחנין והבוצרין למכור בשוק הרי אלו עושין בצנעה לצורך המועד. והעושה שלא לצורך המועד אסור ואם עשה לצורך המועד והותר הרי זה מותר: י עושין כל צרכי הרבים במועד. כיצד מתקנים קלקולי המים שברשות הרבים. ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות וחופרים לרבים בורות שיחין ומערות. וכורין להן נהרות כדי שישתו מימיהן וכונסים מים לבורות ומערות של רבים ומתקנין את סדקיהן. ומסירין את הקוצין מן הדרכים ומודדין את המקוות וכל מקוה שנמצא חסר מרגילין לו מים ומשלימין לו שיעורו: יא ויוצאין שלוחי בית דין להפקיד את הכלאים. ופורדין את השבויים ואת הערכין ואת החרמים ואת ההקדשות. ומשקיין את הסוטות. ושורפין את הפרה. ועורפין את העגלה. ורוצעין עבר עברי. ומטהרין את המצורע. ומציינין על הקברות שמיוחו הגשמים את ציונן כדי שיפרשו מהן כהנים. שכל אלו צרכי רבים הן: יב ודינים דיני ממונות

6. השגת הראב"ד (הל' יו"ט פ"ז הל' י')

ה"י. וכורים להם נהרות כדי שישתו מימיהם. ה"ב שהרבים לריבין להם אכל של יסוד ונריך להם חוטטין ולא חופרין:

7. בס"מ (הל' יו"ט פ"ז הל' י')

מלאכה כחיה"מ דרבנן הוא נקטינן כלישנא דמיקל, וכתב הרא"ש והא דשריין הכא לנריך המועד אפילו כיון מלאכתו במועד דנלורך אכל לא גזרו כיון מלאכתו (פ"ב תק"ו): י עושים כל צרכי הרבים במועד וכו' וחופרים לרבים וכו'. מדכתב גבי חפירת בורות וכריית נהרות כדי שיסתו מימיהם דמשמע כדי שיסתו אותם במועד וגבי מתקנים קלקולי המים לא כתב כן משמע דרבים אפילו שלא לנורך המועד שרי וכדברי הראב"ד (הוא"ב ג"ה"ש ונ"ב) תק"ד וע"י רש"י(ה):

8. לחם משנה (הל' יו"ט פ"ז הל' י')

החם משום דטוה למר ללייתוהו והוא מלוא המירו. כן נראה לישב דברי רבינו ז"ל. ובי"ז ז"ל כפי תקל"ז תמה על דברי רבינו ז"ל ונראה שהוא מפרש דבריו דמאי דקאמר שאין זו הפסד ר"ל שאין לו הפסד כלל אם יעשט על ידי שיטוי ומשום הכי לריך שיטוי וע"כ לא המיר רבי יוסי בדבר האבוד בלי שיטוי אלא כשמפסיד ע"י שיטוי אכל כשאינו מפסיד לא ודין זה של וכלבד שכתב רבינו ז"ל הוא אפילו לכל דבר האבוד, ונכחי יתכן היאך דטוה במפסיד שם על ידי שיטוי דאינו טוה יפה. לפי סוגית הגמ' פירש כן דמשמע לתרי אנפי טוהיה דמר או כמו שכתבתי למעלה:

י עושין כל צרכי הרבים במועד וכו'. אפשר שדעת הראב"ד ז"ל דמלאכתו עגמרא (ה). ואין לריך לומר בשל רבים בשכנים לריבין להם משמע דתרי בעינן שיהיו הבורות של רבים וגם שכנים לריבין להם אכל אם הבורות של יחיד אפילו שהרבים לריבין להם אין טורין, והוא הכין מדברי רבינו ז"ל דלא בעי אלא חד והוא שכנים לריבין להם אף שיהיה של יחיד שהרי לא הזכיר שיהיה של רבים אלא וטורין להם כגומר ללריבין, ומפני כן השיג עליו ואמר אכל של יחיד ונריך להם אע"פ שזכר זה לריך לריבין אין טורין כיון שהוא של יחיד. ולשון לריך קשה דהיל"ל נלריך אכל זה ל"ל לתת לו קלת סכרה:

9. הלכות עולם (הל' יו"ט פ"ז הל' י')

עושין כל צרכי הרבים. בהשגות שהרבים צריכים להם. פי' דמהרמב"ם משמע אף שאין צריכים להם עתה במועד ודי במה שצריכים להם אף לאחר המועד, וע"כ הגיה שהרבים צריכים להם פי' עתה במועד, וגם זה אינו מבואר ברמב"ם דאפילו אם הרבים צריכים להם אף דאסור לחפור אבל חוטטים אותם וע"כ מסיק אבל של יחיד פי' אף שהרבים צריכין לו. וצריך להם, פי' או שהם של רבים ואין צריכין להם אלא היחיד חוטטין וע"י בה"ה ובל"מ.

10. תוס' (בב"ב קמז. ד"ה מנין)

מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה כו'. לאו מן המורה דוקא קאמר דהא רב נחמן גופיה אית ליה לקמן דאינה כשל תורה ועשאוה כשל תורה אלא אסמכתא בעלמא הוא דקאמר והא דקאמר מאי טעמא לא אמר מוהעברתם הכי פי' מאי טעמא לא מפיק אסמכתא ידידה מן והעברתם וכי האי גוונא איכא בפרק קמא דמועד קטן (דף ה.) גבי ליון שהוא מדרבנן ופרין התם והא (מהכא נפקא) והא מיבעי ליה לכמתיה כו' ועל כרחך ליון מדרבנן היא כלאמר כפי' דם הגדה (ג"ה ט.) ה"ב צופין לעשן המערכה כו'. בפרק קמא דיומא (דף כ"א:) פריך לה מדתנן לא נחמה הרוח עשן המערכה ומשני לה שפיר א': לא קשיא הא לין והא אהו. פי' רבינו שמואל דרוח מזרחית מונעת את המטר וקשה דאמר לעיל בפרק לא יחפור (דף כ"ה:) ורחב מים צמולקין זו רוח מזרחית משמע שמציאה מים על כן נראה לפרש דמציאה מים אלא שכא"י יפה וצנבל קשה שהארץ מלוכלחת מליאה מים ומה שפי' כלפי מערב הכל ענבין לפי שמזרחית מונעת מטר לא היה לו לפרש כן אלא לפי שמציאה מים יומר מדאי:

11. ריטב"א (מו"ק ה.)

דאי לא דאוריין לא הונו רבנן שרו לציין במועד³⁵⁰, וליתא דאפי' תהיו דרבנן כדאי הוא לעשותו במועד דצורך רבים הוא, ואפי' תימא דחולו של מועד דאורייתא, שהרי מסרו הכתוב לחכמים, אלא ה"פ כי זה ודאי ענין גדול הוא ושמירה רבה ואי אפשר שלא יהא רמו לזה בתורה, דאפילו מאי דאמרי אינשי רמוה בתורה ללמוד ממנו דרך ארץ כדאמרי' התם³⁵¹, וכ"ש זה והיינו דכי מיייתנן לה מיחוקאל. מתמהינן דאכתי עד דאתא יחוקאל מאן אמרה, והאיך יהיה ענין גדול כזה שלא יהיה נכתב, ומהדרינן שהרי מצינו ענין גדול כזה שלא נכתב עד שבא יחוקאל, דכתיב כל בן נבר ערל לב, פי' משומד, וערל בשר, פי' שמתו אחיו מחמת מילה³⁵² לא יבא אל מקדשי לשרתני³⁵³, ודכותא משום ערל בשר, דאלו ערל לב סברא הוא ועל ערל בשר הוא דאמרי' ער דאתא יחוקאל מאן אמרה³⁵⁴ וכדפרשי' ז"ל³⁵⁵, אלא ודאי גמרא גמירי לה ואתא יחוקאל ואסמכה אקרא, כלו' עשה מקרא לסומכו עליו ה"ב וכו'.

לע"פ ברון בענדיט וברכה גרוס ע"ה
by Mr. & Mrs. Duvy Gross

12. רמב"ם (הל' טומאת מת פ"ח הל' ט')

ואילך : ט כל המוצא קבר או מת או דבר שמטמא באהל מן המת, חייב לציין עליו כדי שלא יהיה תקלה לאחרים. ובחולו של מועד היו יוצאין מבית דין לציין על הקברות : אין מציינין על כזית מצומצם מן המת לפי שסופו יחסר בארץ, ובמה מציינין. בסיד, ממחה ושופך על מקום הטומאה : אין

מעמידין את הציון על גבי הטומאה אלא יהי עודף מכאן ומכאן בצדי הטומאה שלא להפסיד את הטהרות. ואין מרחיקין את הציון ממקום הטומאה שלא להפסיד את ארץ ישראל. ואין מציינין על הודאות שהרי הן יודעין לכל אלא על הספיקות כגון שדה שאבד בה קבר והסככות והפרעות : י מצא שדה מצוינת ואין ידוע

13. ערול'נ (נדה נז).

בגמרא ואע"ג דמדרבנן הוא. התוס' ב"ב (קמז ד"ה מגין) הוכיחו מזה דציון קברות הוא רק מדרבנן ומה דאמרינן במועד קטן (ה) רמז לציין קברות מן התורה הוא לאו דוקא ע"ש ולא זכיתי להבין דהא בפ"י אמרינן שם עד דאתי יחזקאל מאן אמרה אלא הלכתא גמירא אלמא דמן התורה הוא דהיינו הל"מ ומה דאמרינן הכא ואע"ג דבדרבנן הוא היינו לגבי כותים דלא מאמינים רק מה שכתוב בפ"י ומה שלא כתוב לדדהו הוא רק דברי רבנן דלא חוששים להם מכ"מ מדכתיבא מזהר זהירא בה :

14. רש"ש (מו"ק ה:)

שאע"פ שאינה אלא עצם אחד כו'. נספ"א לזהלות חשיב י"ח חוליות נשדדה ועמש"כ שם נרפ"ז דעת המפרש ותוס' נזיר (נז) דנעינן ג"כ שהיו הללעות עמה: (רש"ש)

15. פיה"מ (אהלות פ"ב מ"א)

כסוי שיש עד שלא יתערב בו דבר מהעפר ולא מן העצים ולא מן הבגדים וכן אמרו נקבר בכסותו או בארון של עץ או ע"ג עפר אין לו רקב וכן אם נקבר המת והיה חסר ממנו אבר מאיבריו אמרו מת שחסר אין לו רקב וכבר ביארנו זה בנזירות. (פ"ז מ"ב) **והשדדה** תטמא ואע"פ שאין עליה בשר כלום וכן **הגולגולת** אע"פ שאין עליה בשר הגה כל אחד מהן יטמא באהל להיות בשני אלו נראית תמונת אדם והוא מושג באמרו

16. מנחת חינוך (רסג' אות יא' ד"ה והנה)

[יא] והנה עוד לר"ך אני להמלמד במקום הזה אשר לפי עניות דעתי : כר"ך ציבור לאנשים כערכי, הנה נמשנה ור"מ מצוה שדירה מטמאה צוה"ל, ופשוט שדירה נקראת החוליות, כמצוה נמשנה שם ונפ"ז מ"ו גבי שדירה וגולגולת משני מחים דלין מנטרפס, ומוצא ג"כ בר"מ פ"ד ה"א דאם לקח קלת חוליות מזה וקלת חוליות ממקום אחר אין מנטרפין, אבל הללעות המחויבים בחוליות אין ענין לשדדה, כן נראה. וראיתי נזיר ג"כ ע"א מצא הש"ס לפשוט האינעי"ל שדירה וגולגולת או או קמני ממוספתא [אהלות פ"ב ה"ג] >וגרס"ט ש"ס שם אהלות פ"ב וכן בכסף משנה פ"ב ה"ו אבל אינה נמשנה רק בתוספתא < שדירה שגירר רוב עילעין שבה טוהרה ונקבר אפילו משוברה וכו', ופירש המפרש שם ד"ה אמר רבא, דנעקרו רוב לטמיה אינה מטמאה, נראה דאף אם החוליות קיימות מ"מ אם נעקרו או נשברו רוב לטמיה אינה מטמאה צוה"ל. ולמאורה תמוה לי מאוד, דנמשנה ובמה מקומות מצוה שדירה ומה ענין לטעות לשדדה, הללעות הם תמונת שדירה ומלמטה יש חוליות שאין בהם לטעות, כמצוה ביו"ד סי' נ"ד ס"א.

17. מנחת שלמה (מו"ק ה:)

שם, על השדדה. עיין נרש"י שכנז דאע"פ להרמב"ם ובע"כ אהלות פ"ב מ"א, וא"כ אין זה שהוא ע"ס אחד מטמא טומאת אהל. ונ"ע בע"ס השדדה בלנד אלא גם הללעות הם בכלל השדדה, ולפי"ז אין השדדה ע"ס אחד אלא כמה דעות רש"ס כאלו רואה לזרע אדם (עיין צפיה"מ ע"ממות ועיין רש"ש) 26.

18. רש"י (מו"ק ה.) ע"ש, מאירי (מו"ק ה.)

כלל גדול מסרו לנו רבותינו במדותיו של אדם, להיות מכיין אורחותיו ומחויק בדרך **הממוצעת שבהם**, ואם עשה כן מובטח לו שהוא בן העולם הבא. אמרו חכמים כל השם אורחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה שנאמ' ושמ דרך אראנו בישע אלהים. אל תקרי ושם אלא ושמ. מטבכטיס תלמיד, המוכתר במדותיו, שלא להטריד את רבו בשאלות ביום שהוא יודע בו שיש לו דדרוש ברבים, שמא יהא הרב צריך להטריד מחשבתו באותן הדברים, ותהא סדרתו מביאתו לידי מכשול במה שהוא עתיד לדרוש בו (ש"מ יהא הרב צריך) באותו היום. והוא שאמרו ר' ינאי הוה ליה ההוא תלמידא דכ"ל שבתא הוא מקשי ליה, בשבתא בריגלא לא הוה מקשי ליה, קרי עליה ושם דרך אראנו בישע אלהים.

19. חידושי אגדות (סוטה ה:)

כל השם אורחותיו וכו'. (שם) וא"ר יהושע בן לוי פ"י השם אורחותיו ואין כל השם אורחותיו בעולם כל הדרכים שוים, רק שם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה. אורחותיו והמעשה אשר יעשה, ולא ילך כסומא בכל מעשיו, זוכה ורואה בישועת אלקינו, ודבר זה ראוי, מי ששם אורחותיו ואין מעשיו מעורבין, רק בהשגחה על מעשיו ושם דרכיו ומעשיו, ובוה זוכה לראות בישועת אלקינו, שלא יהיה כאן סדר מבולבל רק מושגת. ועוד כי השם דרכיו שאין עושה מעשה בדעת ראשון כלל [רק אומר אם יעשה יארע לו כך וכך, ויבא לידי רע] ולפיכך זוכה ורואה בישועת אלקינו שהנהגתו לא על פי [הנהגה הראשונה שהיא] הנהגת הטבע רק הנהגה עליונה [אלקית] יותר [למעלה מהנהגה ראשונה] כשם שהנהגתו [אינו] כהנהגה ראשונה דהיינו דעת ראשון, רק] הוא הנהגה עליונה והבן זה.

20. שפת אמת (מו"ק ה.)

לשם שמים הש"י בעלמו מלמד עיניו ומוצא התשובה בעלמו, וכמו כן בכל החוליות כשמתעטע צוה"ל לשם שמים הש"י מושיע לו בזה המיעוט, ויש ארצו בישע אלהים, ויתכן עוד לומר כי היא מזה במדה כי ישועות הש"י היא באופן שלא יבוא מזה שום נזק ומי שאינו מיישב עלמו כראוי חולה ח"ו ישועה לעולם, אבל זה השם אורחותיו מביין כשכא עליו יסורים ר"ל וכדומה ששכרן יותר מהפסדן וזוכה לראות בישע אלהים, ולחיש הזה מראה לו הקב"ה דרך הישועות שלו :

מועד קטן ה.-ה.:

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעבק מילמן

בענין צרכי רבים בחוה"מ- יום שני ויום שילשי

מראה מקומות: שו"ע (או"ח תרמד' א') #1, ט"ז (שם) #2, מג"א (שם) #3, ערוה"ש (שם) #4, ביאור הלכה (שם) #5, שו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן נב) #6, אור לציון (ח"ג הערות פכ"ד) #7.

בענין החיוב לקבר נפלים ר"ל- יום רביעי ויום חמישי

מראה מקומות: הגהות מיימוניות (הלי מילה פ"א הלי טו') #8, שו"ע (סי תקכו' י') #9, מגן אברהם (שם ס"ק כ) #10, שו"ת נודע ביהודה (מה"ק או"ח טז') #11, שו"ת בנין ציון (סי קיט) #12.

בענין החיוב להקים מצבה והקמת מצבה להרוגי השואה ר"ל- יום ששי

מראה מקומות: אגרות משה (יו"ד ח"ג קנדי' ג') #13, שו"ת להורות נתן (ח"י סי' פא') #14.

ענין א' - בענין צרכי רבים בחוה"מ

באר הגולה

212

מן אברהם נ"י

א"ח תקמד תקמה הלכות חול המועד

מ"ז מן דוד

א משנה ריש מ"ק וביבא"ה סי' ב סג
ב משנה: ב דוקימחא דרי יוסק סג
ד הל"ש סג נסס הרלכ"ד: ה סג
והמ"ס נס"ח מה"ל י"ט תקנת הנ"ס סג
ו גיבא"ה סג: ז תקנת הסופרים:
א משנה מ"ק י"ח: ב גבי"ה דיק
מלש"ה דמ"ס נס"ח מה"ל י"ט וז"ל
נכוחת הדין והדוקק:
יד אפרים

תקמ"ה גפ"ו 3 מג"א (שם)
ב"ה אפי' נכנסו משע"ה שיהי
כ"י הכ"ל נסס הל"ו ע"מ התיך נכנס
משע"ה שיהי סי' כ"ל:

חתם סופר

לומר בבית הכנסת ר"ל לבטל
החלטה על סירובו וכמו שרמזו
הסמ"ע סי' י"א ס"ק י"ו וזה אין
עושה בניסן ויחזיר אבל לקבול
בב"ד אפילו בחש"מ עושים ועיין
לעיל סי' ג"ז:

תקמה במג"א ס"ק ג'
ה"ה דענין משע"ה ג"ב
לאפוקי כתיבה שא"ה לשונר
של האומות ולרוב הפוסקים הוי
דאורייתא ועיין במג"א לעיל סי'
ש"ס ס"ק י"ד ק"ל. ופ"ש הע"ב כ"י
זה כשם ספר תורת אדם ש"ט
הטעמים ויחזיר להרמב"ן ולי"א
אלא צ"ל בספר תולדות אדם
וחזו סימן נ"ד ע"ש ופליגי עליו
הב"י וד"מ סימן זה:

לבושי שרד

תקמד מ"ו סק"א (א) יולאין על
הכלאים בענין. טלחי ברך
יולאין נה"ה לרשות כתיב שיש כלאים
עקרתי נפשי והטעם שישלח נה"ה
שא יטילם למטה ופליגי מול לפי
שאריתם לעשות מלאכת ארצם: ס"א א
סק"ה (א) ברה"ש דאפי' היינו
הל"ש שיהי סק"ג משעת דוקא
נפל רבי:

תקמה מ"ו סק"ב (א) ונענה ביה
דאמר. לקוח משום דליט
לדעו ומתאר ל"ג שרי אלף משעה
הדיעו ומתאר כפי הקודם וימניה
הוא משעה לומן וע"ז מכלל כל הך
רשות: ש"ס (א) אינו סק"ג. ס"ד
דקד"ו דמ"ס רמ"א נה"ל סק"ג סי'
לא ק"ל אר"י רבי דוקא אלף גס
לדבר המתאר ומשמע ל"ג לט"ו ה"י
כיון דכנס רמ"ס עממל להטירי שאלה
שליט משני שיהי משעה הדיעו ומתניה
דמ"ס שאלה יתי עממל משום שיהי
משעה לומן ל"כ כיון דכ"י רמ"א שליט
משעה לומן שרי על יחיד אלף דמשה

תקמד א. לגוף האדם. וה"ה לתקן מרחללות לדרך לגוף האדם דל"א
שלא ילעוך אחד מהן למרחץ אבל יחד אפשר ליה גלא מרחץ
או ליתך במקום אחר ומשמע כרשב"א דמרחץ אפי' מעשה אומן שרי אבל כר"ש
משמע דדוקא מעשה הדיעו שרי דליט לזרע המועד
אפי' לרץ לה עמה אסור: ובתב נס'
גד"ה דזומן הזה הוי גנין נה"כ דכר
הא"ד דמיישי שימנעו העכו"ם מלננותו:
בורות כ"ו. וה"ה דמומר לעשות מרחץ
מעשה הדיעו שיכחו המים לעיר שימנו
כצרכיה ואע"פ שהוא טורח גדול ופרסיה
וסיון מלאכה במועד אפי"כ שרי לפי
שלרבי רביס אין נגמרים אלף בשעה שסס
שנליס ומתחברים כלס ואס לא יעשו
עכשו לא יעשו לעולם (הר"ש) משמע
דלס יש מנהיג שהרשות נידו לעשות לכדו
אסור לעשותו במועד: ד. ואפי' צריך כ"ו.
ואפי' אין לו מה ישמה אלף מפני דומק
לצור לפי שאין מוי טורח מרובה (ג"י)
אלל להיכא מיס דרך מרחץ משמע (א)
כר"ש דאסור. כ"י הרב"י כל לזרע מנהו
המומרת במועד מותר לעולם עליה שר
עיין סימן תקמ"ב:

תקמד דין צרכי רבים בחול המועד. וכו' ב' סעיפים:

א צרכי רבים מותר לעשותן בחול המועד כגון לתקן
הדרבנים ולהסיר מהם הסכסולות ולציין הקברות
כדי שיוהרו מהם הכהנים ולתקן המקוואות: הגה דדוקא לרבי
רביס כאלו שסס לרביס א (ב) לגוף האדם אבל שאר צרכי רביס כגון גנין
ב (ג) נה"כ (ב"י בשם תשובת הרשב"א) אסור לעשות במועד (א) וה"ה
לשאר צרכי מנהו אסור לעשות מלאכת אומן במועד. (רביש סימן רכ"ו):
ב ב (ג) ג בורות ומעיינות של רבים שנפל בהם עפר
ואבנים ונתקלקלו מותר (א) לתקנם ו אפי' אין רבים
צריכים להם עתה כיוון שאינו מעשה אומן אבל לחפור
להם בורות מחדש שהוא מעשה אומן אם הרבים צריכים
להם עתה מותר ו אפי' אם בווננו מלאכתן במועד ואפי'
בפרהסיא וכתיבהא יתירתא ואם אין צריכין להם עתה לא
יעשו ו אבל בורות שיחין ומערות של יחיד אסור לחפור
אותם מחדש ו אפי' צריך להם עתה ואם היו עשירים
כבר ונתקלקלו אם צריך להם עתה מותר לתקנם ואם אין
צריך להם עתה אסור לתקנם ו אבל מותר ה (ז) לחפור
מים לתוכם ו אפי' אין צריך להם עתה

תקמה דיני כתיבה בחול המועד. וכו' א' סעיפים:

א אסור לכתוב בחה"מ (א) ואפי' להניח אות אחת
בכספר אסור: הגה (א) ולזוך (ב) רביס ב יש אומרים כל
שאינו לזוך המועד (תהי"ד סי' פ"ה) יש מתירין (כל בו ובי"ו) ונהגו להקל
ג ככתב (ג) שלנו שאיט מעשה אומן:
ב ב נראה ל"י שאם אין להם ס"ת כשר ד לקרות בו בצבור
מותר להניחו בחה"מ כדי לקרות בו בצבור (א) וכן
בכספרי מקרא (א) ונמרא שצריך לקרות במועד מותר להניחם
במועד משום ה' דהוי דבר האבד ואם אין להם ס"ת כלל
אם אפשר לכתבו כולו בחה"מ ע"י סופרים הרבה יכתבוהו
דצורך המועד הוא לקרות בתורה בצבור במועד:
הגה והוא הדין שאר ספרים ללמוד נסס (תהי"ד סימן פ"ה ודוקק):
ע"י ח"ש ר"ס תקמ"ב ע"י סימן תקמ"ה

תקמה א. וצורך רבים. גזירת הדיינים והרשאה (א) הוי לרבי רביס (רש"ך ח"א ק"יג): ב. יש אוסרים. (א) דהוי מעשה אומן ויש מתירין דכ"ל דלא הוה מעשה אומן אלף (א) כתיבה סת"ס אלף ליגרות לא הוי מעשה אומן: ג. ככתב ש"נו. שאינו מעשה אומן היינו משע"ה שלכ"ע אינו מעש' אומן וכ"כ הנ"ח ע"ס: ד. לקרו' בו בצבור. לזורך המועד הוא ואפי' מעשה אומן שרי כמ"ס סי' תקמ"ד ס"ג: ה. דהוי דבר האבד. נ"ל דלא לא יגיה אותו לא יוכל ללמוד ממוכו והוי דכר האכ"ד כמ"ס נח"מ סי' של"ג

תקמה א. וצורך רבים. גזירת הדיינים והרשאה (א) הוי לרבי רביס (רש"ך ח"א ק"יג): ב. יש אוסרים. (א) דהוי מעשה אומן ויש מתירין דכ"ל דלא הוה מעשה אומן אלף (א) כתיבה סת"ס אלף ליגרות לא הוי מעשה אומן: ג. ככתב ש"נו. שאינו מעשה אומן היינו משע"ה שלכ"ע אינו מעש' אומן וכ"כ הנ"ח ע"ס: ד. לקרו' בו בצבור. לזורך המועד הוא ואפי' מעשה אומן שרי כמ"ס סי' תקמ"ד ס"ג: ה. דהוי דבר האבד. נ"ל דלא לא יגיה אותו לא יוכל ללמוד ממוכו והוי דכר האכ"ד כמ"ס נח"מ סי' של"ג

4. ערוה"ש (שם)

ז ואיין לשאול כיון דצרכי רבים מותרים למה לא
בנה בתי כנסיות ובתי מדרשות בחול המועד, האמנם על זה כתב רבינו הרמ"א בסעיף א'
זה לשונו: ודוקא צרכי רבים כאלו שהם צריכים
לגוף האדם, אבל שארי צרכי רבים כגון בניין בית
הכנסת אסור לעשות במועד, והוא הדין דלשאר צרכי
מצוה אסור לעשות מלאכת אומן במועדיו. עכ"ל.
ויש מי שכתב דבזמן הזה מותר לבנות בית הכנסת
דהוי דבר האבד דחיישינן שמא ימנעום מלבנותו נסס

בבית הכנסת מותר בחול המועד מפני המחלוקת
הגוף ומותר בבניין מעשה הדיוטו' [מג"א סק"א],
ובאמת יש להתרחק מזה, ומימינו לא שמענו לתקן
איזה תקונים בבית הכנסת ובבית המדרש וכן
במרחץ, וזה תלוי לפי ראות עיני המורים לפי מצב
העיר, ובכלל צריכים לברוח מפני היתירים כאלו שיש
בהם זלוול מועד:

5. ביאור הלכה (שם)

בנה לפועל לעשות מלאכה בשביל זה, דאספן יהיו כל הפעולות מלאכות מקרים לעשות מלאכה, ולא מצינו שפילג עליו הפבלי בהדיא בזה, כן נראה לעניית דעתו:

* שיצטוה אחר המועד. עין במשנה ברוה: פרוש, שיאמר וכו', והוא מהמגן אברהם, וכןנתו שיתנה עמו שלא יעשה במועד, וכן מוכח מהפצית השקל, והוא לאפיקי מדעת האלה רבה שסובר שאין צריך לומר לו בפרוש שלא יעשה במועד, אלא במה שמדבר עמו שיצטוה אחר המועד סגי. ופשיטת דברי הרמ"א שכתב 'הואיל והתנה עמו' וכו', משמע גם כן מהמגן אברהם. ומה שמחלק בזה מפה שאמרו 'פוסק עמו לשבת' דהקא קיל טפי, המעין בריטב"א יראה הסקרא להפ"ה¹¹ וינהי דסמכין על הפוסקים דמשנה ענינו לענין דפוסק, ושללא כהריטב"א, על-פלי-פנים שלא להקל יותר משם]. גם מה דמשמע מזה שהלבוש פתח שני דעות בענין זה, לעניית דעתו

לא יבד הלבוש לזה, רק עקרו בא להביא דעת המקליו דכיון שהתנה שלא יעשה, אף אם עושה לית לן בה, וכתב בשם יש אומרים דכן הוא בנמוקיי"ס בשם יש אומרים, ובאמת לא בריןא כל-כף דהריטב"א פליג על זה, עין שם: * **צרכי רבים וכו'.** עין סימן תקמב סעיף א דבמלאכות המתרות בעינן דוקא שיהיו בחנם. ועין במגן אברהם ובמאמר מרדכי ונהר-שלום בסימן זה שהסכימו פלם דאם הם לצורך מצוה מתר לטל עבורם שקר, ועין במחצית השקל שכתב דצרכי רבים בלא מצוה אסור לטל שקר, אבל מפרי-מגדים משמע דצרכי רבים לחוד גם-כן מתר לטל שקר, וטעמו, דהוא גם כן בצורך מצוה דמיא, וכן נראה מפשיטת המשנה דכללה כל צרכי רבים בהדיא מתחת עם דין דיוצאין על הכלאים, ושם הלא מבאר בגמרא בהדיא דנוטלין שקר, וגם מי ירצה לעשות כל צרכי רבים בלא שקר:

6. שו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן נב)

הנה נשאלתי מאת הנהלת ביה"ח הכללי שטרי צדק דפקהקתי, בענין הפסקת בניית בית החולים החדש בחול המועד אשר מלבד גרימת ההפסד ממנו, יגרם עוד לעיכוב גמר הבנין לזמן מסוים, ונשאלה השאלה אי אריך לבנות בחוה"מ. והשבתי שא"א להתיר העבודה בחוה"מ כמנה טעמים, חזור ושאלו אותי אם אפשר להתיר עכ"פ לקבל חומרים מוזמנים מכבר, שבלא זה תגרם לביטול מלאכה נוסף על חוה"מ של כשכוע או שבועיים אחרי יו"ט כמבואר בדברי השאלה.

תשובה :

הנה במהני (מוע"ק ד"ב ע"א) חיתא ועושין כל דליה מאלו שהם זריכים לגוף, אבל אם ליה מלאכה זריכי הרבים (במועד) וע"ז חיתא שם (ד"ד אומן הי מותר אף דבוי תרתי לריעותא הניל, משום ע"ב) אזוי שרא לבני בר המדך לשחופי נהרא, רבי ירמי שרא לכו לבני סכותא למיכרנא נהרא עומיא וכו', רב אשי שרא להו לבני מהא מחסיה לאקדוחי נהר זירס, אמר כיון דרבים שחו מיני זרכי רבים אכתי הוי חזא לריעותא דליה לצורך המועד, אסור יניחו, ותן עושין כל זרכי רבים, וכחז הרא"ש פי משום דבוי מעשה אומן, וא"כ קבלת חמר-בנין דליה הראב"ד וכו' וכל אלה אע"פ שחי עורה גדול מעשה אומן, לכאורה כיון דבוי זרכי רבים מותר, אף ופרהסיא וכיון מלאכתו במועד אע"פ החיר להם דליה לצורך המועד, והיא כ"ש מהיכא דליה מדברים לפי שזרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעת הבטלה, משום דדמי לקידרא דבי שותפי, ובשעה שהם צעלים ומתחברים כולם ועושים, אם לא יעשה אז לא יעשה לעולם, וגרסין זירושלמי כדא דבני סכותא אחפתא מסוסא, פי מרחץ של עיר ששמה סכותא נפתחא ע"י"ש, והוסיף צבאה"ל לראי לזה מפשיטת המשנה, ושרא להו מעבדיני במועד מן הדא מחקין את קלקולי המים שזריכי, בעריחא וכוונו פי בחמיה כ"כ אך החיר להם שהם כוונו מלאכתו במועד וכו' זו עורה גדול ולא כן חניין ובלבד שלא יכוון מלאכתו במועד כדון לא מתעבדא, וכל אלו יראה שלא יהי לצורך לעולם ע"י"ש, וכ"ז ל"ש צנ"ד, דנמסר הדבר לקבלנים המועד ואפ"י החיר להם מעטמא דפרישית דזרכי רבים לא יעשו לעולם אס לא במועד, וא"י"ת מ"ש בחוה"מ, וכמ"ש המג"א שם, דאם יש מנהיג ששרשות מחפירת צורת שחין ומערות של רבים שצעיין לורך בידו לעשות לבדו אסור לעשותו במועד ע"י"ש, ובערוך במועד, החם מפני שכן מלאכה אומן ואינו יכול לשנות בהם ואם ישנה יפסיד בהם, אבל כל אלו מעשה הדיוע וכו' עכ"ל, והוצא צב"י (א"י"ת סי' תקמ"ד), ועל כל זה צנוי דברי הש"ע שם צ"י סעיפיו, ובע"ז שם (סי' צ"י) סוכס צב"ל: שני הותרים יש צרכי רבים, הא' נמנעי הדיוע מותר אפילו א"ל עחה במועד, הב'

7. אור לציון (ח"ג הערות פכ"ד)

ברמ"א בסימן תקמ"ד סעיף א' מבואר, שאף שצרכי רבים מותר לעשות בחול המועד, היינו דוקא צרכי רבים כאלו שהם צריכים לגוף האדם, אבל שאר צרכי רבים, כגון בנין בית הכנסת, אסור לעשות במועד. והוא מהב"י בשם תשובת הרשב"א. ומכל מקום נראה שבנידון דידן שאי אפשר לצבוע בזמן הלימודים מחמת שיתבטלו מלימודם בשל כך, הוי כעין דבר האבד שמוחר בחול המועד, כמבואר בשו"ע בסימן תקל"ז סעיף א'. ולכן נראה להקל בזה ולצבוע ע"י נכרים, וכמבואר במג"א בסימן תקמ"ג ס"ק א' שהקילו לצורך מצוה על ידי נכרים, ע"ש. וכן כתב כיוצא בזה בשו"ת לב חיים ח"ב סימן קנ"ח והובא בשדי חמד אסיפת דינים מערכת חול המועד אות ב'. וע"ש בכל דבריו. וראה גם בכה"ח בסימן תקמ"ד אות י'.

ענין ב' - בענין החיוב לקבר נפלים ר"ל

דאחא לקמיה דרבא ואמר ליה מה למימהל בשבתא ואמר ליה אימא לי אזי גוסא דעובדא היכי הוה אמר לי שמעת ולד לזיין, כלומר שזעק, אפניו דמעלי שבתא, כלומר בין השמשות, ולי אחיליד עד שבתא אמר ליה הויא ראש חוץ לפרחודור הוא, כלומר שאילולי כ לא היה זועק דכל זמן שהוא צמעי אכ סיו סתום (ומה נ:), הוי מילה שלג צומנה וכל מילה שלא צומנה אין מחללי עליה את השבת: וכל מי שאיבו דוחה את השבת. משנה פרק רב אליעזר דמילה (ק"ג). וולד בין השמשות של ע"ש נימול לעשרה י"ט אחר השבת נימול ל"א שני ימים טובים של ר"ה נימול ל"ב ומדקחני שני ימים טובים של ר"ה וכו' משמע דרישא אפילו היכל דעבדי י"ט שני של גלויות נימול ל"א ומשמע דרבינו דהוא הדין לכל מי

טו הוציא העובר ראשו חוץ למעי אמו בין השמשות אע"פ שלא יצא כולו אלא בלילי שבת אין מולין אותו בשבת. וכל מי שאינו דוחה את השבת [ז] אינו דוחה את יום טוב ראשון ודוחה יום טוב שני ובשני ימים טובים של ראש השנה אינו דוחה לא את הראשון ולא את השני וכן מילה שלא צומנה אינה דוחה שני של ראש השנה: טז חולה אין מולין אותו עד שיבריא ומונין לו מעת שיחי מחליו שבעת ימים מעת לעת ואחר כך מולין אותו. במה דברים אמורים בשחלצתו חמה וכיוצא בחלי זה אבל אם כאבו [כ] לו עיניו בעת שיתפתחו עיניו וירפאו מולין אותו מיד וכן כל כיוצא בזה:

ומי גרע ספק בן שבעה ספק בן שמונה ממי שנוול נחשד השמיני. ויש לומר שביאור דבריו ק"ה הם הם אס בן שבעה הוא כלומר שנוול נחשד השביעי או אפילו שנוול נחשד השמיני היה בן שבעה אלא שנשמהה עד השמיני הואיל ושלם הוא נשערו ונפטרנו דין הוא שידחה שבת כמו שקדם דין וולד בשמיני או וולד בשביעי ואם בן שמונה הוא כלומר שנוול בשמיני וגם לא היה ראוי להולד אלא בתשיעי וי"א קודם שיגמר, דלע"ג דלמריין דין שמונה שגמרו שערו ונפטרנו מלין אותו בשבת לאו משום דבריו לן דין קיימא הוא אלא לפי שכן שבעה עשוי הוא לשהות ורוב הנולדים הם בני קיימא אמריין דין קיימא הוא שלכן דקדק רבינו בנלוטו ונולד בשמיני כתב (ה"ג) הרי זה וולד שלם ונולד בשביעי כתב הרי זה וולד של קיימא, וא"כ אם זה בן שמונה הראוי (לנולד) [להולד] נחשעי הוא והרי הוא כאבן הרי זה ששל כמתחנך נשר הוא, כלומר וליכא איסורא דאורייתא, ואע"ג דאיכא איסור טלטול, כה"ג דקרוי הדבר שנושה מזה לא גזור רבנן. ואע"פ שטענה זו של מה נפקא אס בן שבעה הוא וכו' שייכא בנולד בשמיני או בשביעי לא כתבה רבינו שט וכתבה כאלו לפי שגמרא לא הוכרז מנ"פ זה אלא בענין הספקות וכבר נודע דרך רבינו להעתיק עניני התלמוד כאשר הם במקומם. ואע"ג דתנן בפרק רבי אליעזר דמילה (ק"ג): ספק ואנדרוגיטוס אין מחללין עליהן את השבת אחיא כרבי אליעזר למכשירי מילה קאמר דאין מחללין כדאוקימנא (ק"ג). בריתא. אי נמי האי ספק עניינו וולד בין השמשות ואע"ג דחיי ליה בהדיא לקמן (ק"ג) איכא למימר דחיי והדר מפרש. ומדברי מגיד משנה פ"א מהלכות יבוס (ה"ה) נראה שהוא מפרש דברי רבינו דהא דספק בן שבעה ספק בן שמונה בשלא גמרו שערו ונפטרנו. וקשה לי עליו דכיון דבין נולד בשביעי בין נולד בשמיני אס לא גמרו סימנין אין מלין אותו בשבת כשהוא ספק בן שבעה ספק בן שמונה ולא גמרו סימניו למה ימולו אותו מי עדיף ספק בן שבעה ספק בן שמונה מודאי בן שבעה. וי"ל לדעתו שהוא מפרש דברי רבינו דנולד נחשד השביעי אפילו לא גמרו שערו ונפטרנו אס אנדו שלמים הוי וולד קיימא ומשום הכי שניה לשנוי נולד בשמיני וכתב אם נולד שלם ולא כתב אס גמרו שערו ונפטרנו כמו שאמר בנולד בשמיני, ובחיי אחי שפיר מ"ש ספק בן שבעה ושלם הוא כלומר שהוא שלם באנדרו דין הוא שידחה שבת ואם בן שמונה הוא כלומר וכיון שלא גמרו שערו

שאינו דוחה את השבת שהוא דוחה את י"ט שני של גלויות. ומ"מ יש לדקדק בלשון רבינו שכתב וכן מילה בומנה וכו', ואדרבה ממנו אנו למדים לכל הק' ולמה כתבה בלשון וכן. ודע שהר"ש בשבועה (סוף כ"ג טו) חלק עו רבינו וכתב דמילה שלא צומנה אינה דוחה אפילו י"ט שני של גלויות וממתניתין דלא אשכח נימול ל"ב אלא בשני ימים טובים של ר"ה אין ראה דמתניתין נשנית בא"י עכ"ל:

טז חולה אין מולין אותו וכו'. משנה שם קטן החולה אין מלין אותו עד שיבריא. ובגמרא אמר שמואל חלצתו חמה, כלומר נשלף ממנו החולי ויאל מגופו, ונתנין לו כל שבעה להברותו איבעיא להו מי בעינין מעט לעת. וכתב הר"ף ואפשר דבעינין מעט לעת. וכתב הר"ן ז"ל ולא דאפשריטא הכא אלא בריש הערל (ע"ג). הוא שאמרו כן ועל זה סמך הרז ו"ל. והרא"ש (פ"ט) כתב וכיון דספק נפשות הוא יזהיבין ליה מעט לעת ומ"ש רבינו אבל אם כאבו לו עיניו וכו', הוא מדאמריין בהערל (שם) מילה זכריו דאיתנהו בשעת אכילת פסח וליתנהו בשעת עשייה היכי משכחו לה ואוקימנא כגון שחלצתו חמה ונתרפא זה שבעה ימים ושלם מעט לעו בשעת אכילת רז פסח אוקמא כגון דכאיז ליה עיניה ליתוקא ואיתפסח ביו ביני, כלומר בין עשייה לאכילה, ואי הוה בעינין שבעה מעט לעת כדכריז ליה עיני' מאי קאמר כגון דכאיז וכו' אכתי לא מטא זמן חייביה אלא ודא אין זכרין להמתין אלא מלין אותו מיד. וכתב הר"ן (שם ש) דה"ה כב חולי שאינו חולי כל הגוף אלא חולי של אבר אחד שכיון שנתרפא אותו אבו מלין אותו מיד. וכן כתב הטור (פי' רמ"ב):

8. הגהות מיימוניות (הל' מילה פ"א הל' טו')
[ז] אבל י"ט שני של גלויות דוחה וכן ספק בסי"ה (דקט"ו ע"ה) דדמוכה פרק רבי אליעזר. אבל נפלים שנהגו להסיר ערלתן בנרוד אבן אסור אפילו ביו"ט שני של גלויות דהא דלמריין (גי' ו) וי"ט שני לגבי מת כחול שוויה היינו דוקא מת שהיה בר קיימא שעובר המלינו בלא ובשיחיתו י"ט כיון אבל נפלים דאין מזהו לקוברן כדמשמע בכמה מקומות בתלמוד שמתלין אותן לנור אין יו"ט נדחה על עסקי קבורתו ועוד דמה שנהגו להסיר ערלתו אינו מנהג של שמונה הוא כלומר וכיון שלא גמרו שערו

הגהות מיימוניות
באר בעלמא מ"מ אסור לטלטלו ואת האבן ומה שנהגו להסירה כמו שזכר משום תקנת הפוסעים דלמריין בנ"ר (ריש וירא) שהקב"ה מעבין את הערלה מן הקטנים שמתו ולא מלו ונתנה על פושעי ישראל. מס"ע [כ] ורבינו שמחה כתב וז"ל ולא איתכריד לן אי דוקא נקט דכייני לוי עיניה לא מהליגין ליה דשורייקי דעינא בליבא חלו (פ"ו כח): אבל כאב שאו איברים מהליגין ליה או דילמא לא שנה. ובסי"ה (דקט"ו ע"ה) כתב כרבינו המחבר אבל אם כאבו לו עיניו או כיוצא בזה:

הגהות מיימוניות
[ז] אבל י"ט שני של גלויות דוחה וכן ספק בסי"ה (דקט"ו ע"ה) דדמוכה פרק רבי אליעזר. אבל נפלים שנהגו להסיר ערלתן בנרוד אבן אסור אפילו ביו"ט שני של גלויות דהא דלמריין (גי' ו) וי"ט שני לגבי מת כחול שוויה היינו דוקא מת שהיה בר קיימא שעובר המלינו בלא ובשיחיתו י"ט כיון אבל נפלים דאין מזהו לקוברן כדמשמע בכמה מקומות בתלמוד שמתלין אותן לנור אין יו"ט נדחה על עסקי קבורתו ועוד דמה שנהגו להסיר ערלתו אינו מנהג של שמונה הוא כלומר וכיון שלא גמרו שערו

מ"ז מגן דוד א"ח תקבו תקבו הלכות יום טוב 10. מגן אברהם (שם ס"ק כ)

רש"ל כ' דוקא היכא דליכא קבר במקום שנפטר אבל אם יש שם קבר אלא שעשה זיואה שזיליכא לקבר אבותיו אין זה כבודו לחלל י"ט ואם יש חשש שסריח קוברין אותו במקומו ולא שמעי' לזוואתו ואי ליכי חשש זה מלינין אותו וקוברין אותו אחר י"ט במקום זוואתו: (ו) קוברין אותו אחר אכילה. רש"ל כ' ע"ז ול"ג אי משום שמחת י"ט קאי' הא מה מנה קודם לתגילה כ"ש לשמחת י"ט והאדני' הכל נקרי' מה מנה ועוד וכי וכו' שמחת י"ט לאכול וליג' אח"כ לביית הקברות אין זה אלא מנה ועוד מאחר דאי' במדרש לא האכלנו על הדם שאין לאכול סעודת קבע קודם שנקבר המת למה נעבור ע"ד המדרש אלא קוברין אותו מיד אחר יוא"י כה"כ אם הוא אדם חשוב ואם לאו מתקנים מנין וקוברין אותו בעת שאי' הש"ך הפיוטים ושאר דברים כדומה להם ויחזירם לבה"כ וכן עיקר עכ"ל:

9. שו"ע (סי' תקכו' י')
 י ק' נפלים שנהגו להסיר ערלתן בצרור אבן או בקנה ב' אסור אפילו ביום טוב שני של גלויות: הגדה ואסור לקברו ביום טוב אלא מניחו עד למחר (בי"ח): יא' אין קורעין על המת אפי' בי"ט שני אפילו קרוביו: יב' ש' בשמחת בליל י"ט שני משכימין וקוברין אותו בא' * קודם תפילה בשמחת ביום (ו) קוברים אותו אחר אכילה: הגדה דין נדוק הדין ביום טוב עיין בי"ד סימן מ"א (סעף ו') (ו):

תקבו דיני עירוב תבשילין. וכו' בר סעיפים:
 א' יו"ט שחל להיות בערב שבת לא יבשל בתחלה לצורך שבת ב' (א) בקדירה בפני עצמה (ב) אבל מבשל הוא כמה קדירות לי"ט ואם הותר הותר לשבת וע"י עירוב מבשל בתחילה לשבת ופי' ענין העירוב הוא שיבשל ויאפה מי"ט לשבת עם מה שבשל ואפה כבר מעייט לשם שבת ונמצא שלא התחיל מלאכה בי"ט אלא גמר אותה): ע"י סי' ש"ל סי' וט"ו שמי"א

תקבו (א) בקדירה בפ"ע. דאלו בקדירה אי' יכול לבשל כמה שירצה כ"כ הטור וכ"כ רש"י נדף י"ז ח"ל שלא יעריס לאחר שבישל לצורך לומר עוד אי' נריך להזמין אחרים ויבשל תבשילין אחרים ויחזירם לשבת אבל בקדירה אי' אם ירבה הא' אמרי' דאפי' לחול שרי כדלעיל ממלאה אשה קדיר' בשר כו' עכ"ל פי' דנקדירה אחת אפי' אם מעריס ומרבה מותר וכן העתיקו החו' שם וא"ל דא"כ אמאי היה הסמיא מנטער בגמ' שם כמה שלא הניח ע"ת הא' יש היתר להערי' ולהרבות בקדירה אי' בשבת שבת י"ל לבשל תבשיל לשבת מה שאינו יכול לבשל בתבשיל שמבשל בקדירה זו של י"ט כנ"ל: (ב) אב"י

ונתו הנפלים ש"מ שמנה לקוברן שהרי אין הכהן מטמא אלא לצורך קבורה כמ"ש בי"ד סי' ש"ע"ג ס"ה ועוד דבב"ב (ספ"ו) [ספ"ו] אמאי שרי' עושין טרין לנפלים וכ"ה בקנה' פ"ו וז"ע דלכאורה משמע בנדה דף הג"ל שגם על נפלים קאי' לאו דלא מלין: בא. קודם תפ"ה. כדי שיוכלו האוונים להתפלל וזמנינו שעושין בי"ט עכ"ל ולי' ז"ע מ"ש הג"מ דאין מנה לקבור נפל ומביא ראי' מדאמרי' בגמ' שפחה שהטילה נפל לצור ואמרי' צור שמתילין לתוכו נפלים ז"ע דהא מ"מ קבורה היא כמ"ש הרא"ש פי"ד מ"ג באהלות ועי"ל דמייירי בנפל שהוא שפיר כדאי' נע"א ועוד דהא אמרי' בנדה דף נ"ו הכותים לא היו קוברים את הנפלים אלא משליכין מאי דרוש כל שיש לו נחלה יש לו גבול משמע דאין לא קי"ל כוונתיהו ועוד מדאליטריך קרא בת"כ פ' אמור שאין הכהן מטמא לבטן קבורה כמ"ש בי"ד סי' ש"ע"ג ס"ה ועוד דבב"ב (ספ"ו) [ספ"ו] אמאי שרי' עושין טרין לנפלים וכ"ה בקנה' פ"ו וז"ע דלכאורה משמע בנדה דף הג"ל שגם על נפלים קאי' לאו דלא מלין: בא. קודם תפ"ה. כדי שיוכלו האוונים להתפלל וזמנינו שעושין

קבורת נפל וכריתת ערלתו ביום טוב

11. שו"ת נודע ביהודה (מה"ק או"ח טז')

לזולצבאך לחלמידי מוהר"ר בער.

על דבר קבורת נפל, דהיינו תינוק שמת קודם שנימול אין להחנה ביום טוב'.

כתב הרב ז"י צו"ד סוף סי' רס"ג וז"ל, וכחז עוד שם דאין מסירין ערלת נפל צו"ט אפילו הוא יו"ט שני של גלויות, דנפל אין מצוה לקבורו ואסור לנטלו. ולכאורה כיון דאסור אפילו לקבורו, א"כ למה התחיל וכחז דאין מסירין ערלתו, פשיטא כיון דאין קוברין אותו אין נכרות ערלתו, והוה ליה לכחוז נפל אין קוברין אותו צו"ט אפילו יו"ט שני של גלויות.

ואמנם לדינא נלע"ד דיש נפקא מינה בזה, ואפילו היכא דשרי לקבורו אין להסיר ערלתו. והנה נטעם הסרת ערלתו של קטן שמת קודם שנימול מצוה ב' טעמים. האחד, מפני כבודו של קטן זה להסיר חרפתו ולתועלתו לעמיד שיבחי בקומו בחייית הממים וכמבואר צ"י שם בשם הכלב ובשם הרד"א. ויש עוד טעם, משום תקנת הפושעים, וכמבואר צ"י שם בשם הגהות מיימוניות [פ"א ממילה אות י']. ונפקא מינה בין הטעמים הללו, בחינוק שידוע שכלו חדשיו או שחי ל' יום, שאז ודאי קבורתו מותר צו"ט שני שהרי אינו נפל ומת קודם שנימול, שאם הטעם מפני כבודו של קטן, א"כ מותר לימול ערלתו, דכל שהוא מפני כבודו של מת מותר צו"ט שני, ולא גרע מלמיגו ליה אסא, אבל אם הוא רק לתועלת הפושעים, א"כ לקטן זה אין שום נפקא מינה בהסרת הערלה רק לתועלת אחרים, א"כ אסור לחתוך ערלתו צו"ט אפילו יו"ט שני, דדוקא לגבי מת שזוהו כחול, אבל דבר זה אינו לתועלת המת הזה. ומעתה כיון דלדין מספקא לן אם הטעם מפני כבודו או לא, הוה ליה צו"ט שני ספיקא דרבנן ומותר. ולא מקרי דבר שיש לו מחירין דאפילו ספיקא דרבנן אסור, דאיך שייך כאן דבר שיש לו מחירין למחר, שהרי אסור להלין המת². וכל זה ידוע שאינו נפל, וא"כ קבורתו היום מצוה דאורייתא ואסור להלינו, וממילא מותר לחתוך ערלתו, אבל אם מספקא לן אם הוא בן קיימא, כגון שמת חוך שלשים, א"כ יש ספק ספיקא לאסור, חדא שמת הוא נפל וממילא אין מצוה לקבורו כלל, וא"כ אין קבורתו דוחה יו"ט שני, ואח"ל אינו נפל ומותר לקבורו, מ"מ שמת טעם הסרת הערלה הוא רק מפני תקנת הפושעים ואינו לכבודו, ואסור לחתוך ערלתו צו"ט שני³. ואף שיש לנו לומר הלך אחר רוב ולדות שאינם נפלים, מ"מ ספק ספיקא עדיף מרוב ועכ"פ לא גרע מרוב, כמבואר בתשובת

הרשב"א [ת"א סי' ת"א], וממילא הקבורה עצמה מותר צו"ט שני, דהוה ליה ספיקא דרבנן לקולא, ואדרבא להלינו אסור, דשמת אינו נפל ואסור להלינו והוא ספק דאורייתא, אבל לחתוך ערלתו אסור דהוה ספק ספיקא להחמירי. וזה דעת ז"ה [= בדק הבית] שמיא המג"א צ"י תקכ"ו ס"ק כ'.

אמנם דעת דרכי משה שמיא המג"א שם [סק"כ], להלינו עד למחר. נלע"ד טעמו כיון שעכ"פ יאל לנו מזה לאסור להסיר ערלתו, שוב מותר להלינו, ויש ספק ספיקא להסיר להלינו, חדא שמת אינו בן קיימא ואין איסור בהלנתו, ואפילו גוף קבורתו אינו מצוה, ואח"ל שהוא בן קיימא ואסור להלינו, מ"מ שמת טעם המילה בשביל להסיר חרפתו, וא"כ הלנתו למחר היא לכבודו להסיר חרפתו ומותר להלין המת לכבודו. ועוד שאפילו אם טעם הסרת ערלתו משום תקנת הפושעים, מ"מ כיון שהוא לצורך שוב אין איסור להלינו, כדלמרינן צמס' סנהדרין דף מ"ז ע"א דגם מפני כבודו של חי מלינין את המת, דכי אמר רחמנא לא תלין דומיא דתלוי דאית ביה ציון כו', ע"ש. ואולי דוקא לפי ההוה אמינא דהספדא יקרא דחי הוא הוצרכו שם לומר דאפילו לכבודו של חי אינו עובר, אבל למסקנא דהספדא יקרא דשכ"י הוא אין הכרח לזה. ואף המג"א שפלטל לומר שיש מצוה בקבורת נפל, מ"מ לא כתב למולו. וראייתו להוכיח שיש מצוה לקבורו, אינן מוכיחים לדחות בשביל זה דברי הגהות מיימוניות. ואף המג"א לא החליט כחולק רק דרך ז"ע. גם מ"ש המג"א בסוף דבריו דמשמע נגדה [נ"ו ע"ב] שגם בנפל יש לאו דלא תלין, אי תמה שאין שם רמו מזה⁴, ומאד הסביר לאו דלא תלין הוא משום כבוד המת, ובנפל לא שייך כבוד כלל. ומעתה אפילו ימא שמצוה לקבורו, אחי מי ימר דעשו בזה יו"ט שני כחול, ואולי דוקא היכא שיש לאו דלא תלין שהוא דאורייתא לא העמידו דבריהם של יו"ט שני כלל במקום שיש חשש איסור תורה, ולכן התירו לגמרי בכל צרכי המת ולא חילקו בו כלל, אבל בנפל שאין חשש כל תלין אולי לא התירו איסור יו"ט בשבילו, וא"כ דברי הגהות מיימוניות נכונים עכ"פ לדינא דיו"ט⁵.

ואף שיש להביא קצת ראיה שגם נפל מותר לקבורו צו"ט, ממה ששינוי צמס' מו"ק דף ח' ע"ב אין חופרין טבין צמועד, ונדחקו רש"י ותוס' לפרש דמיירי בעושה לצורך אמר צמועד. והביאם לזה הדחק, משום דקשיא להו דהרי אפילו יו"ט שני לגבי מת כחול שזוהו רבנן, ע"ש צמס' ד"ה אין חופרין כו', ואם איתא שפיל אין קבורתו דוחה יו"ט טק' משנתינו לצורך נפלים. אמנם כעת אין רצוני להאריך.

בנין   שאלות ותשובות   ציון   קמט

סימן קיט

12. שו"ת בנין ציון (סי' קיט)

הרי"ף והרא"ש שהביאו הדין דמציינין קברות בחה"מ ואם רק משום טומאת תרומה מציינין הרי לא שייך אצלנו שכולנו טמאי מתים וידוע דהרי"ף והרא"ש לא מביאין רק מה שנהג אצלנו אע"כ שס"ל דמשום טומאת כהנים ג"כ מציינין וכן כתוב בפי' בטוש"ע א"ח (סי' תקמ"ד) שמציינין קברות בחה"מ שלא יטמאו הכהנים ולפי"ז כל שכן שאסור לשהות נפל בבית שאין חשש גדול מזה וקרוב לרדיא הוא שיבואו שם כהנים ברבות הימים יטמאו באוהל וכל הטעמים שפירש במ"ק לענין ציון קברות שייכי גם בזה וא"ל דא"כ מאי נפקותא במה שפסק הגמ"י שאין צריך לקבור נפל כיון דמכ"מ צריך קבורה משום טומאת כהנים דיי"ל דהנפקותא הוא שאין צריך לקבור בו ביום משום לא תלין אי נמי שא"צ לקבור בקרקע אלא מותר להשליכו לבית הקברות דמצויין ועומד הוא שם וליכא חשש טומאת הכהנים שאם ה"י צריך קבורה צריך דוקא קבורה בקרקע כמבואר בטוש"ע י"ד (סי' שס"ב) אבל להשהותו בביתו ודאי אסור לכ"ע. רק שיש לספק אם חיוב ציון קברות הוא מן התורה או

מדרבנן דממה דקאמר במ"ק עד דאתי יחזקאל מאן קאמר ומשני גמרא גמירי לה משמע דלר"ש בן פוי עכ"פ מדאורייתא הוא וכן י"ל לכל הני טעמי דאמוראי אחריני דלכולהו גמרא גמירי לה ואסמכ"י אקרא וכן משמע דהא על מה דקאמר רמו לציון קברות מן התורה מניין קאי כל חירוצים דאמוראים שם ואע"ג דבגדה (דף נ"ז) על מה דאמרינן דכותים נאמנים על ציון קברות דקאמר ואע"ג דמדרבנן הוא כיון דכתיב מזהיר וזהיר ב"י י"ל דקרי שם דרבנן כיון דמה שנמסר למשה מסיני להכותים הוא מדרבנן כיון דלא מודים בתורה שבע"פ הלכך אפשר דלכ"ע הוא מן התורה אבל עכ"פ מדרבנן יש חיוב ציון א"כ כל שכן שאסור להשהות בביתו נפל שמטמא באוהל וליתן ממשול לטומאת כהנים ותמהני על התוספ' י"ט והנודע ביהודה שלא מצאו טעם לחיוב קבורה לכזית מן המת ולנפל אלא משום חשש חלוש דאיסור הנאה ולא העירו על דין זה דציון דאפשר שיש חיוב מן התורה ועכ"פ מדרבנן כנלענ"י⁸¹

הקטן יעקב.

(דף מ"ח) קבר חדש מותר בהנאה הטיל בו נפל אסור בהנאה הרי דאפילו קבר נפל אסור בהנאה כל שכן נפל עצמו דיי"ל דהרי אמרינן שם דהך תנא פליג ארשב"ג דס"ל דאין לנפלים תפיסת הקבר וטעם דרשב"ג מביא הרי"ש האלות (פ' ט"ז) מלא תשיג גבול רעך וגר' כל שיש לו נחלה יש לו גבול ע"ש ומדרשה זו אתי ג"כ דאין קבורה לנפלים כמש"כ (בסימן הנ"ל) וא"כ תנא דבריתא דסנהדרין דקבר נפל אסור בהנאה ע"כ לא דרש דרשה זו וא"כ סובר באמת דנפל טעון קבורה אבל להג"מ דנפל אין טעון קבורה באמת י"ל דאין אסור בהנאה דלא שייך למילף בגו"ש דחוקבר שם. והנה י"ל דחלי זה בפלוגתא שבין הראשונים שהביא המשנה למלך (סוף ה' אבל) לענין מת עכוס אם מותר בהנאה דהטעם דסוכרים שמוחר בהנאה הוא כמש"כ שם בשם הרמב"ן כיון דילפינן א"ה ממרים א"כ בעינן דומיא דמרים בישראל דוקא ולפי"ז גם נפל שאין טעון קבורה לא הוי דומיא דמרים אבל לשיטת הסוכרים דגם מת עכוס אסור בהנאה וע"כ לא ס"ל דבעינן דומיא דמרים שפיר י"ל דגם נפל אסור בהנאה ולפי"ז לפי מה שהוכיח המ"ל מן הירושלמי דמת עכוס"ם מותר בהנאה והיינו ע"כ משום דבעינן דומיא דמרים י"ל להלכה דגם נפל מותר בהנאה ולכן גם מטעם דשמא יהנה אפשר דאין חשש להשהותו בנרון השאלה.

אמנם מטעם שלישי נלענ"ד שיש איסור גמור בדבר דבמתנין שקלים (פ' א') ומ"ק (פ' א') תנן ומציינין את הקברות ושם (דף ה') יליף ר"ש בן פוי כן מקרא יחזקאל דוראה עצם אדם ובנה אצלו ציון ועד דאתי יחזקאל גמרא גמירי לה ור' אבוי מפרש הטעם מוטמא טמא יקרא ואבוי מפרש מלפני עור לא תתן מכשול ור"פ יליף מסולו סולו פנו דרך ועוד דרשות אחרות יש שם ע"ש ושם (ע"ב) אמרינן דמציינין על כל דבר המטמא באוהל ואפילו על כזית מן המת כשאינו מצומצם וכיון דנפל ג"כ מטמא באוהל אפילו לא נתקשרו אבריו בגידין כדאמרינן בחולין (דף פ"ט) וע"ש בתוספ' א"כ גם על נפל מציינין והנה רש"י והר"ן שם כתבו הטעם דמציינין מפני אוכלי תרומה משמע דרק משום תרומה אבל משום שמא יטמאו הכהנים לא אכן לפ"ז יקשה מנ"ל כן שהרי כל הטעמים שפירש על חיוב ציון שייכים גם לענין טומאת כהנים וצ"ל דחדא מינייהו נקטי ה"ה דמשום טומאת כהנים נמי מציינין ועכ"פ כן מוכח דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור וש"ע שהרמב"ם בפי' המשניות מעשר שני (פ' ה') על ושל קברות בסיד כתב שופכין אותו על מקום הקבר כדי שידעו שאותו המקום טמא ויפרשו ממנו הכהנים וכן כתב בפי' המשניות בשקלים דמשום טומאת כהנים מציינין וכן מוכח גם דעת

ב"ה אלטאנא, יום ו' ר' כסליו תרט"ז לפ"ק. **נשאלתי** – אשה ישראלית הפילה נפל שכבר נגמר באבריו ורצה רופא ישראל להשהותו ולהשימו בצלוחית וביין שרף למען יעמוד ימים רבים להתלמד בו חכמת הטבע כמנהג הרופאים אם מותר לעשות כן.

תשובה – בדין זה יש ג' חקירות: בראשון: מצד חיוב קבורה נפל ובזה יש פלוגתא בין הפוסקים דהגהת מיימוני ה' מילה כתב דאין מצוה לקבור נפלים וכוותי' נפסק בא"ח (סי' תקכ"ו) ובי"ד (סי' רס"ג) דאין קוברים נפלים ביי"ט והיינו משום דליכא מצות קבורה ולא משום לא תלין אמנם המגן אברהם בסי' תקכ"ו חלק על פסק הג"מ ובי"ו והוכיח דיש חיוב קבורה בנפלים ע"ש ולפי"ז יהי' איסור להשהות הנפל בביתו מטעם חיוב קבורה ומטעם לא תלין אכן באמת משום הא לא אריא דכבר השבתי (בסימן קי"ג) על כל אריות המגן אברהם והוכחתי כהג"מ ובי"ו דאין חיוב קבורה בנפלים ולא אכפיל פה הדברים.

בשנית – יש לומר דאפילו אין חיוב קבורה בנפלים מכ"מ אסור להשהותו משום תקלה שמא יהנה בו כיון שמת אסור בהנאה וראי' לזה ממה שכתב התוספ' י"ט בשבת (פ' י') אמה דאמרינן שם דהמוציא כזית מן המת חייב דאף דאינו חייב בהוצאה רק על המצניעין כמותו מכ"מ חייב בכזית מן המת דכיון דמת אסור בהנאה מצניעין אותו כדי לקברו ומזה רצה השואל בנודע ביהודה מ"ק חיד"י סי' צ' להביא ראי' דגם נפל צריך קבורה ואף שהגו"ב השיב לו דשאני כזית מן המת דמצו לקבור מטעם בזיון מנפל שאין שייך בו בזיון מכ"מ כתב שם ד"ל ומעתה גם נפל אע"פ שאין מצו בקבורתו מכ"מ אפרו אסור ומהקברין הוא שעב"פ צריך לקברו שלא יכשל בו להנות ממנו כמו כל איסורי הנאה הנקברין עכ"ל ולפי"ז בנודע השאלה אף דמצד חיוב קבורה לא יהי' איסור דהיינו שאינו עובר על לא תלין להשהותו יום או יומים מכ"מ יהי' איסור להשהותו לגמרי משום חשש שמא יהנה אכן גם על זה יש להשיב דמה דפשוט להגו"ב דנפל אף שאין טעון קבורה מכ"מ אסור בהנאה לענ"ד צ"ע טובא דכיון דהא דמת אסור בהנאה ילפינן בסנהדרין (דף מ"ז) מגו"ש דשם דכתיב ותמת שם מרים ותקבר שם וילפינן לאביו מעגלה ערופה ולרובא מעי"ז ע"ש א"כ י"ל דדוקא מת הטעון קבורה דומיא דמרים אסור בהנאה ובפרט דלפי הנראה משם דכתיב גבי ותקבר ילפינן הגו"ש דהוא המיותר דשם ראשון לא מיותר שצריך לגופא שבקדש מתה מרים וכיון דכן מנ"ל ללמוד דגם מת שאין טעון קבורה אסור בהנאה ואין להשיב ממה דאמרינן בסנהדרין

ענין ג' - בענין החיוב להקים מצבה והקמת מצבה להרוגי השואה ר"ל

מסוה דסברי שהוא רק ענין רשות, אף שא"כ נצטרך לפרש הא דרשב"ג אומר אין עושין נפשות לצדיקים, שהיא דבר איסור שזה לכאורה א"א לומר דהא יסתח לזה מהרבה דורות ממאות שנים קודם שעשו נפשו להצדיקים המפורסמים וצ"ע לדידהו אידך הוא ענין להצדיקים לדידהו. ובפ"י המשנה כתב הרמב"ם שהוא הציון מצבה ובנה אצלו ציון וזה תמוה לכאורה דציון הוא דכתיב ובהנה שלא יטמאו כמפורש במו"ק דף ה' ע"א בשביל כהנים וכן בגדה דף ג"ז ע"א מפורש שהוא והוא ציון בסיד וכן בגדה דף ג"ז ע"א מפורש שהוא להרחיק כהנים מליטמא וצ"ע. אבל עכ"פ כל ישראל סוברין זה לחיוב דהוא ג"כ מצרכי המת כהרמב"ם, וזה שאין גובין בתחלה לעשות נפש למת עני משום דאינו חיוב להטילו על הצבור דלא הטילו אלא עיקרי ענייני כבוד שב"ל? הוא כביוון אבל בשביל כבוד בעלמא לא הטילו על הצבור אלא על בניו ועל המחוייבין בקבורתו.

עכ"פ חיונין שעלמא נהגו בזה כהרמב"ם שהוא חיוב, וגם לר"ת הוא גולל דדופק הנאמר בקרא וא"כ הרי עשו כן מעולם, ולכן הוא ודאי חיוב לעשות מצבה על כל המתים, וגם על הצדיקים זה דורות הרבה שעושין מצבות, ואולי הוא משום דלכמה דינים שאיכא לת"ח לא נהגו בזמננו כהא דאין מחייבין להמביישו ליטרא דהבא כדאיתא ברמ"א יו"ד סימן רמ"ג סוף סעי' ב' ובסעי' ז' ולא לענין שאין יכול לנדות לכבוד עצמו ולא לעשות דינא לנפשיה, ואף שהביא הרמ"א שלענין זה יש חולקין משמע מהגר"א ס"ק י"ט שדעתו דאין בזה"ו דין ת"ח לזה, שלכן אולי גם לדין בנין נפש על הקבר הוא מהדינים שליכא בזה"ו דין ת"ח, ואולי מטעמי אחריני שא"כ איכא חיוב להעמיד מצבות, ואף שאין רוח חכמים גוחה להוציא הוצאה גדולה ביותר על מצבות דגם על כל ענייני המת אין להוציא ביותר מתקנת ר"ג בכתובות סוף דף ח' ע"ב, אבל מצבה ביטנית יש חיוב לעשות. ואלו שרוצין לבטל הוא שלא דינא וצריך למחות בכל מה שאפשר. ואלו שכבר עשו מצבות אף גדולות ביותר כבר זכו בזה ממש גם בדיני ממו.

ולענין המצבות שנתפנו מאיזה סבה אסורין בהנאה כשיטה ראשונה שכתב הרמ"א ריש סימן שס"ד שכן פסקו כל האחרונים וצריכין לגנוסם בקרקע כדין כל איסורי הנאה.

ותניי דידך כל אחד ואחד העוסקים בזה לשם שמים לקיים מצותיו בכבוד מתים ומברך באהבה,

משה פיינשטיין

רחל שהוא רק להיכר דאם לשבחה הרי לא ניכר בשום מקום שכתב עליה דברי שבת, וגם רחל שהיא מהאמהות אין צריכה לדברי שבת ואין עושין נפשות לצדיקים, אלא שהוא מחיובי הקבורה שיהיה ניכר ונראה לכל אף מרחוק קצת שהוא קבר. ולכן מה שבמדינה זו באיזה עירות אין מניחין להגביה מקום הקבר משאר הקרקע וגם אין מניחין לעשות מצבה שתהיה גבוהה אלא רק לקבוע טס מתכות שיכתבו עליו שם המת וזמן המיתה אינו כמנהגי אבותינו וגם שהוא חיוב לעשות מקום הקבר גבוה לכל הפחות בעפר, והיו מקומות שהיו נהגין לעשות זה בבנין כיפה על הקבר, ונראה דמה שהתחילו לנהוג לעשות הכיפה בעפר הוא משום שעושין כמעט על כל המתים מצבות, ובוה איכא גם מעלת בנין כיפה ולכן הקלו לעשות הכיפה מעפר שאף שבמשך זמן רב ינומך הגובה, שבשביל זה נהגו בהרבה מקומות לעשות הכיפה מבנין, סמכו על מה שיהיה על כל המתים, וגם על הצדיקים זה דורות הרבה שעושין היכר הקבר מהמצבה שהיא גבוהה, וכשאר מניחין לעשות מצבה גבוהה אלא טס מתכות על הקרקע הרי עוברין על חיוב ודין ברור.

ומסתבר שהגובה של הקבר הוא יותר משלשה טפחים דפחות מג' טפחים יש להחשיב כשזה עם הקרקע, ואף שאין ראייה ממשבת דף צ"ז ע"א שאר"ח או ר' המנונא ראייה לדין לבוד לפי שא"א לה לרה"ר שתלקט במלקט ובריהיטני דהא הגמ' מדחי לה דא"כ אפי' ג' נטי שמשמע מזה דגם ביותר מג"ט נמי מצוין ברה"ר כמי שמצוין פחות מג', אבל מ"מ איכא ראייה מדמיון הגמ' מהשואת קרקע לדין הלבוד, שאף שנדחה הראיה משום דחוינין דרה"ר נחשבה אף שאין הקרקע שיהא אס' אף הוא הלוך לרבים הוא רה"ר וכדאיתא שם בדף ק' ע"א עד עשרה טפחים, אבל לפי דמיונם איכא ראייה דפחות מג' שהוא כלבוד מהלכתא גמירי לה נחשב שהוא שיהא להקרקע דדמיונם הא לא נדחה, שלכן יש להיות גובה הקבר יותר מהקרקע יותר משהו מג"ט שהוא שנים עשר אינשעס.

13. אגרות משה (יו"ד ח"ג קנ"ד ג')

וענין המצבה הנה הרמב"ם פ"ד מאכל הי"ד סובר שהוא חיוב לסתם אינשי אך שאין זה חוב לצדיקים שכתב ובונין נפש על הקבר והצדיקים אין בונין להם נפש על קבורתיהם שדבריהם הם זכרונם, ותוא מטוי פ"ב דשקלים דף ז' ע"א, ואף דלכאורה משם ראייה דאינו חיוב בגבו מעות לצורך קבורת המת וניתוחו שר' נתן אומר דבונין לו נפש על קברו משום דפשיטא לו דלא מחיל זילותיה לגבי יורשיו ואם היה חיוב לבנות נפש הרי היה להן לגבות מתחלה גם בשביל נפש שלכן אולי לא הוזכר לשון כזה בהרבה פוסקים

14. שו"ת להורות נתן (ח"י סי' פא')

לציין. [והא דאמרו בקידושין (נז ב) לא אמרה תורה שלח לתקלה עיין שם, ומשמע דאף באיסור לאו אסור לגרום תקלה לחבירו. התם שאני, דכאשר הוא שולח את ציפור המצורע הוא מכשיל בידים, אבל כשמוצא קבר דלא עביד מידי, אין חיוב לציין למנוע תקלה מחבירו באיסור לאו. אלא דלסברא זו, אם הוא קבר שם את המת, חייב לציינו, שלא יגרום תקלה לכהנים, דהא בכהאי גוונא הוא עושה את התקלה בידים].

ב) האמנם בשו"ע או"ח (סי' תקמ"ד ס"א) איתא צרכי רבים מותר לעשות בחול המועד כגון לתקן הדרכים ולהסיר מהם המכשולות ולציין הקברות כדי שיזהרו מהם הכהנים עיין שם, הרי דגם בשביל הצלת כהנים מן הטומאה התירו לציין הקברים בחול המועד. ברם אף על גב דהתירו לציין קברים בחול המועד גם בשביל הצלת כהנים גרידא מן הטומאה, היינו משום דעכ"פ הוי כצרכי רבים דודאי דאיכא חשיבות להציל כהנים מן הטומאה, ומכל מקום חיובא ליכא לציין אלא משום תרומה וטהרות בלבד, שיש בהם מיתה או כרת כשאוכל בטומאת הגוף, וכן שלא לטמא תרומות וטהרות משום עשה דמשמרת. ועיין שו"ת להורות נתן (ח"ה סימן י"ב) מה שכתבנו אם צריך להסיר מכשול כדי שלא יכשיל אחרים באיסור דרבנן בשוגג עיין שם ואכמ"ל.

ג) והנה לטעם זה אין צריך לציין להקים מצבה מיוחדת לכל מת, וסגי אם עושין סימן שבמקום זה יש קברים דעי"ז ידעו להזהר מן הטומאה, ומכל שכן אם נימא דמשום טומאת כהנים גרידא אין חיוב לציין, א"כ בזמן הזה ליכא חיוב להקים מצבה מטעם הצלה מטומאה. ועכ"פ בנדון שאלתינו, דבודאי יש איזה סימן על המקום שבו נתפזרו האפר והעצמות, א"כ אין צורך במצבה מיוחדת לנפטר מסויים, כיון דעכ"פ יש ציון על המקום המודיע שהוא מקום קבורה. ועיין רמב"ם (פ"ה מטומאת מת ה"ט) דאין מציינין על הוודאות שהרי הן ידועין לכל אלא על הספיקות עיין שם. הרי דהיכי שהמקום ידוע אין צריך ציון מיוחד. ובלא"ה יש לדון ממאי שכתב הרמב"ם (פ"ג

יקרת מכתבו הגיעני, וע"ד השאלה כי אביו ז"ל נפטר במחנה במדינת אשכנז, והרשעים שרפו את הגופים ופזרו את אפרם במקום מסויים, ונפשו בשאלתו אם יש חשיבות להקים מצבה באותה סביבה ואף שאינו במקום הקבורה ממשי.

א) הנה יסוד ענין הקמת מצבה, מבואר בש"ס מועד קטן (ה א) רמז לציין קברות מן התורה מנין וכו', וברמב"ם (פ"ח מטומאת מת ה"ט) כתב כל המוצא קבר או מת או דבר שמשמא באהל מן המת, חייב לציין עליו כדי שלא יהיה תקלה לאחרים עיין שם. ומבואר דחייבין לציין מקום הקבורה כדי שלא ינא תקלה לאחרים שיטמאו ולא ידעו שהם טמאו. ובזמן הזה איכא תקלה עכ"פ לכהנים. ויש לתמוה שבשולחן ערוך ה' אבלות לא מצאתי דין זה שיהא חיוב לציין הקברות. ולכאורה יש לומר דהא דחייב לציין הקברות, היינו רק כדי שלא יכשל באכילת תרומה בטומאה או כניסה לבית המקדש בטומאה שהן בכרת או במיתה בידי שמים - עיין רמב"ם (פ"ז מתרומות ה"א) ושם (פ"ג מביאת מקדש ה"ב) - אבל משום טומאת כהנים גרידא שהיא רק איסור לאו יש לומר דלא חששו, וכמו שכתב הרמב"ן (ויקרא א' ד') דשגגת לאו אין צריך כפרה עיין שם, וכן בחידושי הר"ן סנהדרין (פ"ד ב) עיין שם, וא"כ כשיטמא הכהן בשוגג ליכא בזה עבירה, וממילא אין חייבין לציין הקברים בשביל זה, ורק משום אכילת תרומה בטומאה או כניסה לביהמ"ק בטומאה חייבו לציין דהני הויין שגגת כרת או מיתה. וממילא בזמן הזה דאין אוכלין תרומה ובלא"ה אין נכנסין למקום המקדש משום טומאה, לא הוצרך להביא בשו"ע שיהא חיוב לציין הקברות. ועיין במועד קטן שם דאביי אמר דחייב לציין הקברות דכתיב ולפני עיור לא תתן מכשול, ופירש"י שלא יהיו נכשלים בה נושאי תרומה וטהרות עיין שם, ורב אשי אמר דכתב ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרת, ופירש"י עשו משמרת לאוכלי תרומה דכתיב בה משמרת עיין שם, ומשמע ג"כ דרק משום תרומה וטהרות חייבו לציין הקברות דהני חמירי דבמיתה, אבל בזמן הזה דליכא אלא משום טומאת כהנים לא חייבו

ויאבד זכרו, ובזכרון יש בו תועלת
לנפש עי"ז, שלא ישכח להתפלל בעד
נשמתו ולעשות לו תקונים, וכמש"כ
הב"י (או"ח סי' תרכ"א) מספרי
דהמתים צריכים כפרה והחי יכול לבקש
להקל דין המתים כדוד באבשלום, וכן
נוהגים להתפלל בעד המתים ביום
היארצייט בן יכבד אב, ועומד על קבר
ודורש בעד המתים דרישה זו תפלה,
ולכן נקרא בנין זה נפש כי הוא תועלת
לנפש עי"ז שם.

ה) ונראה דלשני הסעמים הנ"ל יש ענין
להקים מצבה אף אם אינה מדוייקת
במקומו של הקבר, דאי משום חשיבות
הרי על ידי הקמת המצבה אף שלא
במקומו מראים חשיבות להמת שהוא לו
לכבוד, וכמו כן מועיל שלא ישכח זכרו
ועי"ז יתפללו בעדו בכל פעם שיבואו
במקום זה ויראו את המצבה. ובשו"ת
כתב סופר ז"ל שם כתב עוד טעם למצבה,
כי הוא תועלת להחיים שמתפללים על
קברי צדיקים על ידי שיוודעים מקום
קבורת הצדיק עי"ז שם, ואולי גם לטעם
זה יש ענין להעמיד מצבה אף שאינו
מדוייק על מקום הקבורה, כי כל סביבת
סדה בוכים אשר שם קבור צדיק יש לו
חשיבות ונקראת על שמו, וכעין הא
דאמרו חז"ל והובא ברש"י (פ' ויצא
כ"ח י') שבזמן שהצדיק בעיר היא הודה
היא זיוה היא הדרה עי"ז שם, וברש"י
יומא (כח ב) ד"ה ואיבעית כתב בשם
ירושלמי שכדי להזכיר זכות אבות
מזכירין חברון עי"ז שם, הרי דכל
העיר מקבלת חשיבות בגלל צדיק הקבור
בתוכה. וכעת ראיתי בשו"ת נטע שורק
(יו"ד סי' ק"ה) דהטעמים שכתב בשו"ת
כת"ס הנ"ל, כדי שהחיים יתפללו
לכפרת המת ובצדיק התועלת להחיים
להתפלל על קברו בעד החיים, אין צריך
שהמצבה תהא על קברו ממש וסגי בסמוך
לו בד' אמות עי"ז שם. ובאמת אף
ברחוק מד' אמות איכא תועלת שיזכרו
להתפלל בעד המת, וכן בקבר הצדיק י"ל
דיש תועלת בכל הסביבה וכנ"ל.

ו) ובשו"ת חיים שאל להגאון הרב
חיד"א ז"ל (ח"א סי' ע"א אות ו')
כתב, במי שצויה שלא ישימו לו מצבה,
שלא ישמעו לו בכל רק יעשו איזו מצבה
קטנה, שיש תקון לנפש בזה לפי דברי

מטומאת מת ה"י) דאפר השרופין שהור
עי"ז שם, וא"כ הני קדושים שנשרפו
אין אפרן מטמא, וא"כ אין חיוב בציון
משום טומאה. אלא דאכתי יש לחוש שמא
נשאר עצם כשעורה שלא נשרף, דמטמא
במגע ומשא וכרמב"ם (פ"ג מטומאת מת
ה"ב) עי"ז שם. אבל עכ"פ אם יש במקום
זה ציון כל שהוא שעי"ז יודעים שהוא
מקום אפר הקדושים, אין צורך להציב
מצבה נוספת, כיון שההננים ידעו
להזהר שלא ליכנס למקום זה.

ד) אולם יש עוד טעמים אחרים להקמת
מצבה, וכמו שכתב בחידושי זקני
רבינו עקיבא איגר ז"ל ליו"ד (סי'
שע"ו ס"ד) בשם אליה רבה (או"ח סי'
רכ"ד) וז"ל, המנהג שאין מעמידין
מצבה עד אחר י"ב חודש, משום דהמצבה
נראה לחשיבות ובי"ב חודש שלו יש לו
צער, אי נמי דהטעם דהמצבה שלא ישכח
אותו מלב, והמת אינו נשכח עד אחר
י"ב חודש עכ"ל. ונראה בכוננת הטעם
הראשון, דהמצבה היא חשיבות להמת,
דר"ל כהא דשקלים (סופ"ב) מותר המת
בונין לו נפש על קברו עי"ז שם,
ועי"ז שו"ת הרא"ש (כלל י"ג סימן
י"ט) שהאבן שנותנין על הקבר מצרכי
הקבורה היא עי"ז שם, והובא בטור
יו"ד (סי' שמ"ח) דגם על האבן
מוציאין מיד היורשים עי"ז שם.
וכיון דעד י"ב חודש שרוי המת בצער,
וכמבואר בשו"ע יו"ד (סי' ר"מ ס"ט)
דתוך י"ב חודש יאמר על אביו הריני
כפרת משכבו וכתב בטו"ז שם (סקי"א)
בשם רש"י דר"ל עלי יבוא כל דבר רע
הראוי לבוא על נפשו, אבל אחר י"ב
חודש כבר קיבל מה שקיבל שאין משפט
רשעים בגיהנם יותר מי"ב חודש ע"ש,
ועי"ז רמ"א יו"ד (סי' שע"ו ס"ד)
דנהגו שאין אומרים קדיש ותפלה רק
י"א חודש כדי שלא יעשו אביהם ואמם
רשעים כי משפט רשע י"ב חודש עי"ז
שם. ועל כן עד י"ב חודש אשר עד אז
אפשר שהנשמה שרויה בצער, אין
מקימין מצבה שהוא כבוד וחשיבות,
דלא שייך להראות חשיבות למי ששרוי
בצער. כן נראה כונת הא"ר ז"ל. והטעם
השני שלא ישכח אותו מן הלב, נראה
עפ"י מש"כ בשו"ת זקני כתב סופר
(יו"ד סי' קע"ח) כי התועלת בבנין
ציון על הקבר הוא כדי שלא ישכח

רבינו האריז"ל, וכמבואר בשער המצוות אשר סידר מהר"ש ויטאל (פ' ויחי), ומשנתינו היא זו (סופ"ב משקלים) בונין לו נפש על קברו עכ"ד. ובס' לקוטי תורה להאריז"ל (טעמי המצוות פ' ויחי) כתב, דהאדם יש לו נשמה פנימית ומקיף, וכשנפטר מתקשרים על הנפש בקבר, ובנין הציון הוא לתת כח אל המקיף לעמוד שם עיין שם. והנה לטעם זה נראה דלא שייך להקים מצבה אלא על מקום קבורת הגוף ממש, כי המקיף מתקשר אל הנפש בקבר וא"כ שורה במקום הסמוך להקבר, ואם יעמידו המצבה בריחוק מקום אפשר דאין בזה כדי ליתן כח להמקיף, כי המקיף מקומו ליד הקבר ממש. גם יתכן דהיכי שנשרף הגוף ולא נשאר אלא אפר אפשר דלא שייך בזה לומר שהמקיף שורה שם, דהא חזינן שהאפר אינו מטמא, וזה מוכח לכאורה שאינו בגדר שיירי המת, וא"כ אין למקיף שייכות אליו, כיון דפקע שם גופו של המת ממנו. וא"כ כיון דקדושים אלו נשרפו יתכן דלא שייך טעמו של האריז"ל להעמדת מצבה. והנה כל דברינו בזה הם בגדר מילי דסברא באין הכרח, כי אין אתנו יודע בעניינים אלו עד מה והוא בכלל אמרם במופלא ממך אל תדרוש.

ז) ועיין בס' מעבר יבוק (אמרי נועם פרק מ') שכתב, כי הציון לקברי הצדיקים יועיל לצורך החיים, כי בראותם ציון אדם חשוב מעוררים לבקש רחמים על קברו עבור החיים והמתים, דודאי ניחא להו לצדיקים דיתיקרו בהו אינשי, ועוד כי בזה גורמים להם זכות דחשיבי למבעי רחמי לכולא דרא, ועוד דאגביה מבקשים רחמים על כל שכבי עמו ישראל, ופסק מהר"י קארו ז"ל (ביו"ד סי' שמ"ח) שהאבנים שנותנין על הקבר נקרא צורך קבורה לבני המשפחה הרגילים בה, על כן ראוי והגון לבנים שיצינו מקום אביהם ויבנו לו נפש על קברו וזה יהיה בכלל ג"כ מכבדם במותו, וכרמב"ם (פ"ב מאבל) שבונין נפש על קברו, ואם יהיה גברא רבה יעשו טובה להם ולאחרים עמם, כי אחוזת ריעיו ותלמידיו ויודעי שמו ילכו להשתטח על קבר אביהם עיין שם.